
ΕΡΕΥΝΑ

Παύλῳ Ε. Δρακούρη

*Ἡ ὁρδὴ
περὶ Θεοῦ ἀντίληψις*

*Πῶς ἐξηγεῖται τὸ Λύμωσαν
τὸ κλειδὸν τῆς ζωῆς*

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Α. ΚΑΣΙΓΟΝΗ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ ΕΛΛΑΔΟΣ:

ΕΘΝΙΚΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑΝ, ΑΘΗΝΑΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ 8

(ΓΩΝΙΑ ΖΑΓΛΟΥ 1)

Αρ. εισ. 12187

ΕΡΕΥΝΑ

Μηνιαῖον Ἀνθρωπιστικὸν Περιοδικὸν
Διευθυντῆς Ἄγγελος Κασιγόνης
Ἔτος Ἐνάτον

Πλάτωνος Ε. Δρακούλη

Ἡ ὄρδῆ ὑπερὶ Θεοῦ ἀντίληψις

Πῶς ἐξηγεῖται τὸ Λύμασιν

τὸ κλειδὶ τῆς ζωῆς

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Α. ΚΑΣΙΓΟΝΗ

ἸΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1935

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Η "ΕΡΕΥΝΑ" ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΑΘΗ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Πλάτωνος Δρακούλη

Ἡ ὁρθὴ περὶ Θεοῦ ἀντίληψις

Α

Ὁ πλανήτης μας εἶνε γεμάτος μυστήρια. Περὶ τοῦ Σύμπαντος πολὺ ὀλίγα εἶνε γνωστὰ ὥστε ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι γνωρίζουν πολλὰ, ἀναγκάζονται ἐν μέρει ν' ἀναγνωρίσουν τὴν ἀμάθειάν των. Ὁ Παῦλος ἄριστα διετύπωσε τὴν ἀλήθειαν ταύτην εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Α' ἐπιστολήν του, κεφ. 2 ἐδ. 7 καὶ κεφ. 8 ἐδ. 2, δεικνύων πόσον ἀπρόσιτος εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶνε ἡ ἀληθινὴ γνῶσις. Ὡς λέγει ὁ καθηγητὴς Δρόμων εἰς τὸ σύγγραμμά του «Ὁ φυσικὸς νόμος ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ» σελ. 29, τὸ μόνον ζήτημα περὶ τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες συμφωνοῦν, τὸ μόνον θέμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὅλοι γίνονται εὐγλωττοι, ἡ μόνη ἔξαρσις ἡ ὁποία διακρίνει

[Πλάτων Δρακούλης. Ἕλλην κοινωνιολόγος καὶ δημοσιολόγος γεννηθεὶς ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὰ νομικά, ἐνωρὶς δ' ἐπεδόθη εἰς τὰ κοινωνικὰ ζητήματα, τῶν ὁποίων ἡ εἰς Ἑλλάδα ἔρευνα, κατὰ μέρος, εἰς αὐτὸν ὀφείλεται. Συνεργάτης τοῦ «Αἰῶνος» ὑπὸ τὸν Τ. Ἰ. Φιλήμονα ἀπὸ τοῦ 1884 μέχρι τοῦ 1888 καὶ συντάκτης τοῦ κοινωνιστικοῦ περιοδικοῦ «Ἀρδην» (1885—1887), μεγάλην ἔσχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου διὰ τῆς μελέτης του «Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐργάτου», ὅπερ ἐπανειλημμένως ἐξεδόθη. Μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν εἰργάσθη αὐτόθι πρὸς ἐπικράτησιν τῶν ἰδεῶν του, δὲν ἐβράδυνε δέ, μεγάλως ἐκτιμώμενος, νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρ-

τὰ συγγράμματά των, τὰ ἄρθρα των, τὰς ὁμιλίας των, ἀφορᾷ τὴν τελείαν ἐκείνην ἀβεβαιότητα, τὴν ἄκραν ἐκείνην ζοφερότητα ἢ ὁποία περικλείει τὰς προσπαθείας των πανταχόθεν». Αὐτὴ ἢ ζοφερότης εἶνε ἢ ἀμάθεια, τὸ μυστήριον τοῦ κακοῦ, ἢ μόνη αἰτία τοῦ κλοιοῦ ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιοριζόμεθα. Ἄ π ὀ , τ ο ὕ δ ε ὄ μ ω ς ἢ ζ ο φ ε ρ ό τ η ς α ὐ τ ῆ δ ι α λ ύ ε τ α ι. Ψυχικὰ φαινόμενα ἔχουν καταγραφῇ τὰ ὁποία δὲν ἐξηγοῦνται διὰ συλλογισμοῦ. Ἐχουν σημειωθῆ περιπτώσεις ὑπερδιαυγείας, τροφητισμοῦ, αὐθυποβολῆς, φακιρισμοῦ, τηλεπαθείας, πνευματιστικαὶ ἀνακκινώσεις, ἐκδηλώσεις διαισθήσεως, κατορθώματα λευκῆς μαγείας, καὶ τόση ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε ἢ ἀγνοία τῶν περιπτώσεων τούτων, ὥστε πᾶσαν ἔρευναν αὐτῶν ἀπηγόρευσαν οἱ ἐπιστήμονες ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν ὑπάρχει μέθοδος πρὸς ἐπίτευξιν θετικῶν πληροφοριῶν περὶ τῆς φύσεως τῶν φαινομένων τούτων. Τὰ μυστηριώδη φαινόμενα περὶ φαντασμάτων, ὀπτασιῶν, θαυμάτων, μαγγανειῶν καὶ ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, τὰ ὁποία ἐξήσκησαν πολλοί, ἐξιστοροῦνται εἰς παλαιὰ συγγράμματα καθ' ὅλην τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου, καὶ εἰς αὐτὰς δὲ τὰς Ἱερὰς Γραφάς.

Αὐτὰ τὰ φαινόμενα δὲν εἶναι πλέον μυστηριώδη.

δης. Τῷ 1899 παρητήθη διὰ νὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ του περιοδικοῦ «Ἐρευνα», ὅπερ κατόπιν, καὶ ἀφοῦ ἐγκατεστάθη πάλιν εἰς Ἀθήνας, ἐξηκολούθησε νὰ ἐκδίδη εἰς τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν. Ἐπιδοθεὶς κατόπιν εἰς διάφορα ζητήματα ἀφορῶντα τὴν ὑγιεινὴν, ὑπεστήριξε διὰ πλείστων πρωτοτύπων μεθόδων τὴν ἀκρεσφαγίαν, τὰς ἀγροπόλεις καὶ πλεῖστα ὄσα σχετικὰ καὶ συναφῆ βοηθήματα τοῦ καλυτέρου βίου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀκούραστος ἐρευνητῆς, εὐπροσῆγορος ὁμιλητῆς καὶ γλαφυρὸς χειριστῆς τοῦ καλάμου, δὲν ἔπαυσε προπαγανδίζων πρὸς ἐπικράτησιν τῶν ἀρχῶν τούτων, διὰ τὰς ὁποίας συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε διάφορα συγγράμματα καὶ μονογραφίας. Μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρονται : «Μελέτη περὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως», «Ἡ Ὑγιεινὴ καὶ Ἠθικὴ», «Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλοσοφία», «Ἡ ἀξία καὶ ἡ ζωτικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ» καὶ ἄλλα. Τῷ 1910 ἐξελέγη βουλευτῆς εἰς Ἀττικὴν καὶ συγχρόνως εἰς Κεφαλληνίαν. (Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα).]

Ἐπισημειώματα ἐρευνώμενα δύνανται νὰ χρησιμεύσουν ὡς βοηθήματα πρὸς καλυτέραν κατανόησιν τῶν περὶ Θεότητος ἀντιλήψεων τοῦ ἀνθρώπου.

Μήπως τὰ «ἐπιστημονικά» φαινόμενα δὲν εἶνε καταπληκτικὰ ὅσον καὶ αὐτὰ τὰ μυστηριώδη;

Λάθωμεν τὸν αἰθέρα μὲ τὸ πλῆθος τῶν παραδόξων του. Ἡ Γῆ ταξιδεύει ἐν αὐτῷ μὲ ταχύτητα δεκαοκτῶ χιλιομέτρων τὸ δευτερόλεπτον καὶ ἐντούτοις ἡ ἐπιστήμη θεβαιοῖ ὅτι ἡ πυκνότης τοῦ αἵθερος εἶναι 480 φορές μεγαλύτερα τῆς πυκνοτέρας μάζης ἐπὶ τῆς Γῆς. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἑνάτος δορυφόρος τοῦ Κρόνου περιστρέφεται κατὰ διεύθυνσιν ἀντίθετον πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὀκτῶ καὶ πρὸς τὴν ἐν γένει διεύθυνσιν τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος. Ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν διατί. Πῶς ἐξηγοῦνται αἱ ἀνωμαλῖαι τῶν κινήσεων τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Σελήνης; Εἶναι πάμπολλα ἐπιστημονικά φαινόμενα διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει ἐξήγησις. Αἱ ἀντιλήψεις μας περὶ τῶν φυσικῶν νόμων διηνεκῶς μεταλλάσσονται. Ἐκ μυρίων μαθηματικῶν προβλημάτων, λέγει ὁ Λαβοαζιέ, ἐν μόνον ἐπιδέχεται λύσιν. Ἡ χημικὴ ἔλξις ἐπενεργεῖ διαφοροτρόπως ἐπὶ τῶν διαφόρων οὐσιῶν. Διατί; Διατί δὲν κατορθόνομεν νὰ μάθωμεν τί ἐστὶ ἠλεκτρισμός; Διατί ἡ ὕλη ἄλλοτε ἀπωθεῖ καὶ ἄλλοτε ἔλκει ὕλην; Διατί τὸ μέγιστον ψῦχος παράγει τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα καὶ ἡ μεγίστη θερμότης; Διατί ἐνῶ τὸ ὕδωρ, ὡς καὶ πᾶσα οὐσία, συστέλλεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ψύχους, μόνον συνδυασμὸς ὕδατος καὶ θισμούθου διαστέλλεται ἅμα ἡ θερμοκρασία καταβῆ εἰς τὸ μηδενικόν; Διατί οἱ πλανῆται καὶ οἱ δορυφόροι κινοῦνται ὅπως κινοῦνται; Πῶς ἐξηγοῦνται τὰ φαινόμενα τῆς βαρύτητος; Κατὰ πόσον ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος μᾶς ἔφερεν ἐγγύτερον εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας; Ἡ Φύσις εἶνε πλήρης ἀνεξηγήτων φαινομένων καὶ ὅσον περισσότερο τὰ ἐρευνώμεν, τόσο ἀυξάνει ὁ ἀριθμὸς των. Ἐπὶ αἰῶνας περιήγαγεν εἰς ἀμηχανίαν χημικούς, φυσικούς, μαθηματικούς, ἀστρονόμους.

Σήμερον ἀνατέλλει ὁ χρόνος τῆς διαλευκάνσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων ἀνεξαρτήτως τῶν ὀλιστικῶν θεωριῶν. Εἶνε ἀξιοσημείωτον γεγονός ὅτι

ὅσον περισσότερο ὁ ὕλισθής ἐρευνᾷ τὰ ζητήματα ταῦτα τόσο μεγαλύτερα ἀποκαλύπτεται ἡ ἀγνοιά του. Παράδειγμα ἡ ἐρευνα τῆς ἀστρονομίας. Δὲν εἶνε πολὺς καιρὸς ὅπου ἐπιστεύετο ὅτι ὅλαι μας αἱ ἀστρονομικαὶ γνώσεις εἶνε συμπεληρωμέναι καὶ ὅτι οἱ νόμοι οἱ διέποντες τὰς κινήσεις τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶνε ἀπολύτως ἐξηκριθωμένοι. Σήμερον τί ἀποκαλύπτεται; "Ὅτι δὲν γνωρίζομεν τίποτε περὶ αὐτῶν καὶ τοῦτο διότι οἱ μέχρι τοῦδε ἐρευνηταὶ περιορίσθησαν εἰς τὰς πέντε αἰσθήσεις των. Ἡ ἐρευνα τῆς ἀληθείας δὲν ἀποδίδει καρπούς εἰμὴ ἐὰν φωτίζεται καὶ ἀρδεύεται ὑπὸ τῆς διαισθήσεως.

Λάθωμεν τὸ ἀνθρώπινον ὄν. Τί μᾶς παρουσιάζει; Μᾶζαν μυστηρίου καὶ ἀντιφάσεων. "Ἐπρεπε νὰ γνωρίζωμεν περὶ αὐτοῦ περισσότερο παρὰ περὶ οἴουδήποτε ἄλλου θέματος. Καὶ ὅμως γνωρίζομεν περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος τὰ ὀλιγώτερα. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπῆρξαν γίγαντες οἱ ὅποιοι κατηνάλωσαν τὸν θίον των εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης καὶ ὅμως κατὰ τὰς πλείστας περιπτώσεις ἀπελπισία ἐσπάραξε τὴν καρδίαν των ἐπὶ τῷ ὅτι μεθ' ὅλην τὴν ἀφοσίωσιν καὶ αὐτοθυσίαν των κατ' οὐδὲν ἐμετριάσθησαν αἱ ὁδύνας καὶ αἱ νόσοι τῆς πασχούσης Ἀνθρωπότητος. Περιώνυμος Ἀγγλος χειρουργὸς ὁμολογεῖ ὅτι κατὰ τὴν πεποιθήσιν του ἐὰν ἔλειπαν οἱ ἱατροί, θὰ ἦτον ἀσφαλεστέρα ἡ ὑγεία τοῦ κόσμου. Κατὰ προσφάτους ἐπισήμους ἐκθέσεις ἐν μόνῳ τῷ Λονδίνῳ ἀποθνήσκουν κατ' ἔτος δέκα χιλιάδες ἀσθενεῖς κατόπιν ἐγχειρήσεων. Διατί τοῦτο; Διατί γίνονται εἰς τὰ νοσοκομεῖα τῆς ἀγγλικῆς πρωτεύουσας τρεῖς χιλιάδες ἐσφαλμέναι διαγνώσεις ἕκαστον ἔτος; Διατί κορυφαῖοι ἱατροὶ ὁμολογοῦν ὅτι ὅλαι αἱ διαγνώσεις εἶνε εἰκασαίαι; Διατί πολλάκις ὁ ἀσθενὴς ἀποθνήσκει ἀπὸ τρόμον; Διατί ὅλως ἀποθνήσκει ἀφοῦ, ὡς θὰ ἀποδείξω εἰς ἐπόμενα κεφάλαια, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συμβαίη θάνατος δεδομένου ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον συμβαίνει δὲν εἶνε ἄλλο τι παρὰ ἀπλῆ μεταθίωσις; Σημειωτέον ἐν παρόδῳ ὅτι οὐδεὶς πράγματι ἀποθνήσκει εἰμὴ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν δήλωσιν τοῦ ἱατροῦ ὅτι ὁ ἀσθενὴς «ἐξέπνευσε». Πῶς ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενον ὅτι ἐν διαστήματι ὀλίγων ὥρων, γίνονται λευκαὶ ἐνώπιον κόσμου θεατῶν, μέλαιναί τρίχες τῆς κεφαλῆς ἀνθρώπου εὕρισκομένου ὑπὸ σφοδρὰν

συγκίνησιν; Καὶ τὸ ἄλλο φαινόμενον ὅτι ἐπιβάται πάσχοιτες ἐκ ναυτίας, αὐτοστιγμῆ ἀπαλλάσσονται αὐτῆς ἅμα τῇ ἐμφανίσει κινδύνου; Διατί δὲν γνωρίζομεν ποῖα πράγματι εἶνε ἡ αἰτία πολλῶν νόσων;

Θεραπευτικὰ συστήματα διακρίνονται πολλὰ ἄλλὰ τὸ γεγονός ἀπομένει ὅτι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνην. Διάφοροι χῶραι καὶ διάφοροι ἐποχαὶ ἐφαρμόζουσι ἰατρικὴν ἐντελῶς διάφορον καὶ εἶνε εἰς τὸ ἔπακρον ἀθέβαια τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου συστήματος. Ὡς εἶπεν ὁ διάσημος καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς Μάσων Γουῦδ, «ἡ ἰατρικὴ ἔχει μέχρι τοῦδε φονεύσει περισσότερους ἀνθρώπους παρὰ ὁ πόλεμος καὶ ὅλαι αἱ ἐπιδημίαι μαζύ». Τί γνωρίζει ἡ Ἰατρικὴ Ἐπιστήμη περὶ φαρμάκων; Ἀπολύτως τίποτε. Διατί δίδονται ἄλλα φάρμακα εἰς μίαν ἐποχὴν, ἄλλα εἰς ἄλλην; Διατί κάθε φάρμακον ἐπενεργεῖ εἰδικῶς εἰς ὠρισμένον ὄργανον τοῦ σώματος; Ἡ τάσις τοῦ πολιτισμοῦ εἶνε νὰ καταργήσῃ τὰ φάρμακα λόγω τῆς ἀντιλήψεως ὅτι οὐδέποτε μικρόβιον καταστρέφεται ὑπὸ τῶν φαρμάκων εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ ὀργανισμοῦ· οὔτε αἱ πτωμαῖναι ἐξουδετερόνονται ἅπασι τὸ ἐκ σαρκῶν τρεφόμενον ἀνθρώπινον σῶμα ἔχει κορεσθῆ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ των. Ἄφ' ἑτέρου αἱ ἰάσεις διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ νοῦ εἴτε ἐκ τοῦ πλησίον εἴτε ἐξ ἀποστάσεως εἶνε συχναὶ καὶ ἀνεξήγητοι. Εἶνε ἐντελῶς ἀνεξήγητον πῶς ἐπιδρᾷ ἡ ὑποβολή ἢ αὐθυποβολή. Τὸ ἔργον τοῦ ἰατροῦ θαυμάσιον φαίνεται παρέλκον, ἄφ' ἑνὸς διότι κατὰ τὴν ἑκφρασίαν τοῦ Λαβοαζιέ, ἡ Ἰατρικὴ καὶ ἡ Ἀγυρτεία εἶνε δίδυμοι ἀδελφαί, ἄφ' ἑτέρου κατὰ τὴν ἑκφρασίαν τοῦ Βολταίρου, ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη συνίσταται εἰς τὸ νὰ διασκεδάσῃ τὸν ἄρρωστον ἐνῶ ἐκτελεῖ ἡ Φύσις τὸ θεραπευτικὸν τῆς ἔργον. Καὶ ὁ Ἄκλανδ, καθηγητῆς τῆς Ἰατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι μὲ τὸν καιρὸν, ἡ ὑποβολή καὶ ἡ αὐθυποβολή θὰ καταστήσουν περιττὸν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ.

Ἰάσεις λοιπὸν, ἀνεξαρτήτως ἰατρῶν. Διατί ὄχι; Πρὸς τί οἱ ἰατροὶ καὶ τὰ φάρμακα; Ἐφ' ὅσον τις ἐπαναπαύεται εἰς ἰατροὺς καὶ φάρμακα ἐπὶ τοσοῦτον ἀποβάλλει μέρος τῆς αὐτοπεποιθήσεώς του. Καὶ εἶνε ἀνεπίδεκτον συζητήσεως ὅτι ἡ αὐτοπεποιθήσις εἶνε ἡ ἀσφαλεστέρα ὁδός.

Ποίαν έννοιαν έχει ή αὐτοπεποίθησις; Δεδομένης τῆς ἀληθείας ὅτι εἰς τὰ ἔγκατα τοῦ ἀνθρώπου ἐνοικεῖ ή Θεότης, εἶνε φανερόν ὅτι ή αὐτοπεποίθησις ταυτίζεται με τήν πίστιν εἰς τήν ἐνοικοῦσαν Θεότητα. Εἶναι σαφές ὅτι παραπαίωμεν ὅταν ἀποδίδομεν εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ τὰ φάρμακα μεγαλητέραν δύναμιν παρ' ὅσην ἀποδίδομεν εἰς τὸν Θεόν. Ἴδού διατι ή Ἀνθρωπότης ἐξακολουθεῖ νὰ μαστίζεται ὑπὸ νόσων μεθ' ὅλην τήν ἰατρικὴν ἐπιστήμην, ὅσον καὶ ἂν εἶνε ἀναμφισβητήτως ἄξιος τοῦ θαυμασμοῦ μας ὁ ἥρωισμός της διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

B

Ποία ή συνάφεια ή ὑπάρχουσα μεταξύ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἐγκεφάλου; Ἡ φυσιολογία παρουσιάζει ἄπειρα προβλήματα καὶ ἀπορίας. Ὅλοι αἱ παθολογικαὶ ἀνακαλύψεις μᾶς εἶνε ἐντελῶς ἄχρηστοι διὰ τήν κατανόησιν τοῦ τρόπου καθ' ὃν συνδέεται ή ἐγκεφαλικὴ λειτουργία με τήν διάνοιαν. Μεταβάλλονται αἱ «νευρικαὶ διακεντήσεις» εἰς ιδέας. Ναί, ἀλλὰ πῶς; Πῶς ἐπηρεάζουν τοὺς μυῶνας τὰ νεῦρα ἄλλοτε συστέλλοντα καὶ ἄλλοτε χαλαροῦντα αὐτούς; Ἡ εἰκὼν ἐνός ἀντικειμένου ἀποτυποῦται ἀνεστραμμένη ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ ὄργάνου, ἀλλ' ὁ ἐγκέφαλος τήν παρουσιάζει ὀρθίαν. Πῶς συμβαίνει ὅτι δέν παρουσιάζει τὰ πάντα ἀνεστραμμένα; Ἀπὸ τῶν γονέων εἰς τὰ τέκνα μεταβιβάζονται ὁμοιότητες, ἀλλὰ δέν ὑπάρχει καμμιά ἐξήγησις τοῦ τρόπου καθ' ὃν διαβιβάζονται. Ὑπάρχουν αὐτοτελεῆ τὸ φυσιολογικὸν σύστημα, καὶ τὸ νευρικὸν σύστημα. Οὐδεὶς ἀκόμη ἀνεκάλυψε τὸν κρίκον ὅστις συνδέει αὐτά. Βουνὰ ἔχουν σχηματισθῆ ἀπὸ βιβλία δι' ὧν σοφοὶ συγγραφεῖς μάτην προσπαθοῦν νὰ ἐξηγήσουν τὰ ζητήματα ταῦτα.

Ἐντούτοις ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἄνευ συλλογισμῶν, ἄνευ θεωριῶν καὶ ὑποθέσεων ἔχουν ἀλανθάστως εἰσδύσει εἰς τήν οὐσίαν. Μία ἐγγονὴ τοῦ μεγάλου μαθηματικοῦ καὶ μηχανικοῦ Βίδερ διηγήθη εἰς τὸν γράφοντα ὅτι ὁ πάππος της ἔβλεπεν εἰς τὸν ἄέρα τὰς λύσεις τῶν μαθηματικῶν προβλημάτων εἰς τὰ ὁποῖα ἠσχολεῖτο, μὴ λαμβάνων ἀνάγκην νὰ κάμη ὑπολογισμούς. Δέν εἶνε καταπληκτικὴ ή γνῶσις τήν ὁποίαν κατεδήλωσαν οἱ διάφοροι ἐν τῇ Ἱστορίᾳ προφήται καὶ

ἐξάγγελοι ἰδανικῶν; Πόθεν τὴν ἠρύσθησαν; Ἐἰς τὴν κεντρικὴν Ἀφρικὴν, ἔνθα δὲν ὑπάρχουν μέσα συγκοινωνίας αἱ εἰδήσεις ἐξαπλοῦνται μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα. Πῶς γίνεται ἡ ἐξάπλωσις; Πῶς ἄλλως ἢ διὰ μαγνητικῆς ἐπιρροῆς μεταξύ τῶν διανοιῶν; Ὁ μαγνητισμὸς τῆς διανοίας ἀποδεικνύεται ἐκ πολλῶν περιπτώσεων. Πολλάκις κοινότατοι ρήτορες ἐνθουσιάζουν τὰ πλήθη. Συχνὰ τίγρις ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ μαγνητικοῦ βλέμματος ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι ἀπλῶς θὰ ἦσαν θύματά της. Ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Νάπιερ (γνωστὸς καὶ παρ' ἡμῖν ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑπτανήσου) ἐρωτηθεὶς πῶς κατώρθωσεν ὥστε ἡ τίγρις ἡ ὁποία τοῦ ἐπετέθη, αἴφνης νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀπήντησε «διότι εἶχα ἤδη κατανικήσει τὴν ἐν τῇ φύσει μου τίγριν». Μεταξὺ τῶν ἀνεξηγήτων εἶνε καὶ τὸ ὅτι ἄλλοι εἶνε τυχεροί, καὶ ἄλλοι ἄτυχοι· ἄλλοι τιθασσεύουν ἄλογα ἀμέσως, ἄλλοι εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰ τιθασσεύουν.

Τὸ ἀναμφισβήτητον εἶνε ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἔχει ἐν τὸς ἑαυτοῦ λανθανούσας θαυμασίας δυνάμεις καὶ ἀπομένει νὰ μάθωμεν πῶς ἀναπτύσσονται συστηματικῶς.

Ἐὰν ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὸν κόσμον τῶν ζῶων ἀνακαλύπτομεν ἀξιοθαύμαστα γεγονότα. Τοιαῦτα ἔχουν σημειωθῆ πολλάκις ὡς ἡ συνεννόησις μεταξύ μυρμηκῶν, ἡ νοήμων κατασκευὴ φωλεῶν, αἱ ἀλάνθαστοι μακρυναὶ κινήσεις καὶ μετακινήσεις πτηνῶν, ἐντόμων κλπ., ἡ σοφὴ διαρρύθμισις τῶν ἐργασιῶν τῆς μελίσης, τὰ συναισθήματα δι' ὧν χαρακτηρίζονται πολλὰ ζῶα καὶ ὧν τὴν ἀνάπτυξιν κατέστειλεν ὁ ἄνθρωπος ἀντὶ νὰ τὴν καλλιεργήσῃ.

Καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας ἀπησχόλησε τὸν ἄνθρωπον ἡ τρομερὰ ἀπορία διατι ἐπιτρέπεται ἡ ὕπαρξις τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Σπαράζει τὴν καρδίαν μας ἡ ἀτελεύτητος σειρά συμφορῶν, ἀθλιότητων, διαβολικῶν ἀγριοτήτων καὶ φρικαλεοτήτων καὶ μένομεν ἐνεοὶ ἐνώπιον τῶν δεινῶν ἀπειραρίθμων πασχόντων, ἐνῶ παραλλήλως παρατηροῦμεν τόσους οἱ ὅποιοι ἀνευ πολλάκις καταφανοῦς λόγου εἶνε θαυμασίως εὐδαίμονες (καίτοι πάντοτε προσκαίρως)—θαυμασίως εὐδαίμονες ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν ὑφισταμένων τὰς βασάνους τῆς κολάσεως!

Κατὰ πόσον μᾶς φωτίζει ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως;

Ούτε ο Δάρβιν, ούτε άλλος τις μᾶς εἶπε τί ὑποκινεῖ τὴν εξέλιξιν. Μερικοὶ βιολόγοι φρονοῦν ὅτι τὸ ὑποκινοῦν τὴν εξέλιξιν εἶνε κάποια τάσις ἐντὸς τῶν ὀργανισμῶν ἢ ὁποῖα «ὀρμεμφύτως» ἐπιζητεῖ τὰ κρείσσω. Ἡμέραν τινὰ θὰ γίνῃ καταφανῆς αὐτὴ ἡ τάσις. Ἄλλὰ μήπως καὶ τότε δὲν θὰ ἐμφανισθοῦν παντοειδεῖς ἀπορίαι;

Δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἐπισκέπτῃν τῆς Γῆς μὲ ἀποστολὴν νὰ ἐξετάσῃ τὴν κατάστασίν μας καὶ ἐκθέσῃ τὰς ἐντυπώσεις του. Ἔρχεται πρώτην φορὰν εἰς τὸν πλανήτην μας. Ἐκθέτει τὰς ἐντυπώσεις του λέγων ὅτι «σχεδὸν ἡ ὅλομέλεια τοῦ πλανήτου τούτου πάσχει ἀπὸ ἀγνοίαν τῶν ἀφορώντων τὰ συμφέροντά της. Ἄγνοεῖ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀγνοία ὥστε ἰσοδυναμεῖ μὲ παραφροσύνην. Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς παραπαίουν. Μὴ ἐρευνῶντες ὀρθῶς ἔπαυσαν νὰ βλέπουν καθαρά». Ὡστε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς χρειάζεται εἶνε ν' ἀναθλέψωμεν. Εἴμεθα ἢ μύωπες ἢ τυφλοί. Φῶς, π ρ ὶ τ ι σ τ α π ᾶ ν τ ω ν . Καὶ εἴμεθα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἀνατολῆς τοῦ Φωτός. Φῶς, μεθ' ὃ «γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς». Ἄνευ φωτός, εἴμεθα δέσμιοι εἰς τὸ σκότος. Ὡς λέγει ὁ Βούδας «ἡ ἀγνοία τῆς ἀληθείας εἶνε ἡ πηγὴ τῶν δεινῶν μας». Δηλαδή ἅμα ἀναθλέψωμεν, θ' ἀποκαλυφθῇ ἐνώπιόν μας ἡ ἀπειρος καὶ αἰωνία δρᾶσις ἐκ τῆς ὁποίας τὰ πάντα ἐκπορεύονται. Μὲ ἄλλας λέξεις θὰ ἴδωμεν ἐνώπιόν μας τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον ἀνέκαθεν συνειθίσασμεν νὰ θεωρῶμεν μυστήριον, ἐνῶ οὐδέποτε εἶνε ἀπὸν. Εἶνε Φῶς λάμπον ἐντὸς τοῦ σκότους, ἀδιάφορον ἂν τὸ σκότος δὲν λαμβάνει ἐπίγνωσιν αὐτοῦ. Τὸ μυστήριον αἴρεται καὶ τὸ ἀκανθῶδες πρόβλημα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως εὕρισκει τὴν λύσιν του εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τοῦ θείου τοῦ Χριστοῦ. «Οὐδὲν κρυπτόν ὃ οὐ μὴ φανερόν γενήσεται!» Δηλαδή ἀπὸ τὴν ὀρθὴν ταύτην κατανόησιν θὰ προκύψῃ ἡ διαλεύκανσις ὅλων τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἐδυσχέραναν καὶ ἐταλαιπώρησαν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὡς ρητῶς διατυποῦται εἰς τὸ ἐδάφιον 26 τοῦ κεφ. 14 τοῦ Ἰωάννου.

Ὁ ὑλικὸς κόσμος τὸν ὁποῖον θεωροῦμεν τόσῳ στερεόν, τόσῳ ἀμετακίνητον, εἶνε πράγματι αἰθέριον Σύνολον, διηνεκῶς μεταλλάσσον μορφήν καὶ σύστασιν. Ἡ ὕλη

ἐκ τῆς ὁποίας συνίσταται εἶνε αἰθήρ, ὡς ἀρχεγόνως εἶνε ἡ οὐσία τοῦ κόσμου. Τὰ ὑλικά φαινόμενα λοιπὸν εἶνε ἀπατηλά, καὶ ὡς ὁ Χώξλυ λέγει «μόνη ἐπιστημονικὴ θεβαιότητα εἶνε ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἠθικοῦ κόσμου» δηλαδὴ ἡ πραγματικότης εἶνε πνευματικὴ, ὄχι ὑλική. Μία μόνη εἶνε ἡ πραγματικότης—τὸ πνεῦμα—ὁ Θεὸς καὶ αἱ πνευματικά Του ἐκδηλώσεις—ὁ ἰσόρροπος ἄνθρωπος καὶ τὸ ἰσόρροπον Σύνολον—ἡ μεταμόρφωσις τῆς Γῆς διὰ τῆς ἰσορροπίας τῶν ἀντιλήψεων. Ὑπεράνω τῆς ὕλης, ὑπεράνω τοῦ αἰθέρος εἶνε ὁ πραγματικὸς κόσμος καὶ εἶνε τραγικὸν σφάλμα ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας εἰς τὸν ἀντικατοπτρισμὸν τὸν ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ ὑλικὸν ἢ αἰθέριον Σύμπαν. Αὐθυπνωτίζεται ὁ ἄνθρωπος λαμβάνων ὡς πραγματικὸν καὶ ἀληθές τὸ ὑλικὸν του περιβάλλον, ἐνῶ πρόκειται περὶ κινηματογραφικῶν εἰκόνων αἵτινες κρύπτουν ἀφ' ἡμῶν τὴν πραγματικότητα—ὃ ἐστὶ τὸν Οὐρανόν.

Ἐχει ἐπικρατήσει ἡ οἰκτρὰ πλάνη ὅτι ἡ ὕλη εἶνε στερεὸν γεγονὸς ἀλλὰ θὰ ἀναπτύξω εἰς προσεχὲς κεφάλαιον ὅτι ἡ ὕλη εἶνε ὄχι στερεὸν γεγονὸς ἀλλὰ εἶνε ἀπλῶς ὃ, τι τὴν θέλει ὁ νοῦς νὰ εἶνε, αὐτὴ μὴ ἔχουσα ἰδίαν ὑπαρξίν. «Εἶνε μία ἀτελὴς εἰκὼν πραγματικοῦ κόσμου χαρασσομένη εἰς τὴν διάνοιάν μας» ὡς λέγει ὁ φιλόσοφος Φίσκ εἰς τὸ σύγγραμμά του «Ἡ περὶ Θεοῦ ἰδέα» σελ. 15.

Ἐφοῦ λοιπὸν τὸ ὑλικὸν Σύμπαν εἶνε ἀπλῶς ἀτελὴς εἰκὼν, εἰς ἡμᾶς ἀπόκειται ἵνα ἡ εἰκὼν καταστῇ ἐντελής διὰ μεταβολῆς τῶν διαλογισμῶν μας. Ἐνυψουμένων τῶν δονήσεων τῆς διανοίας μας αἱ ἀτέλειαι τῶν διαλογισμῶν μας ἐξοβελίζονται καὶ ἀναφαίνεται ἡ ἐντελής εἰκὼν. ἦτοι ἡ οὐρανία πραγματικότης ἀντικαθιστῶσα, ὡσεὶ διὰ μαγείας, τὰς κινηματογραφικὰς παραστάσεις οἵτινες συναποτελοῦν τὸν ὑλικὸν βίον μας.

Γ

Τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Φίσκ ὅτι «ὁ ὑλικὸς κόσμος εἶνε μία ἀτελὴς εἰκὼν τοῦ πραγματικοῦ κόσμου χαρασσομένη εἰς τὴν διάνοιάν μας», διαφοροτρόπως διατυποῦται καὶ ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ πολλῶν ἄλλων φιλοσόφων ἐν οἷς οἱ

γίγαντες Κάντ, Λέϊθνιτς, Κέλβιν, Τζέθονς, Λώκ, "Ερθερτ και ό πολυς Χώξλυ, όστις έν συμπεράσματοι σχετικῆς μελέτης του περι του θέματος λέγει: «'Εάν, όθεν, έπρόκειτο να έκλέξω μεταξύ άπολύτου υλισμοϋ και άπολύτου ιδεαλισμοϋ, κατ' ανάγκην θα έξέλεγα τον ιδεαλισμόν». Και αυτός δέ ό Χαϊκελ, υλιστής όπως ό Χώξλυ, όμολογεϊ ότι «αί πέντε αισθήσεις είνε άναξιόπιστοι μάρτυρες τῆς αληθείας και θασιζόμενοι εις αυτάς κτίζομεν επί άμμου».

Μετ' αϋτῶν συμπίπτει ή έτυμηγορία τῶν 'Ελλήνων προλειάνασα τὸ χριστιανικόν κήρυγμα ότι όλόκληρος ό υλικός κόσμος με τὰ υλικά του φαινόμενα είνε έπεξεργασμένη μηχανική παραποίησις τῶν πνευματικῶν πραγματικότητων, σύμπλεγμα όνειρων τεταραγμένου ύπνου. 'Ο Πλάτων άποφαίνεται ότι ό υλικός κόσμος είνε «φύσει φαϋλος». Παραστατικῶς παραβάλλεται ή αντίδιαστολή μεταξύ του πραγματικοϋ ανθρώπου και του υλικοϋ ανθρώπου πρὸς τήν αντίδιαστολήν μεταξύ του καθημένου εις τον ήλιον και τῆς σκιάς του. 'Η σκιά θαθμηδόν έκλείπει καθ' όσον ό "Ηλιος προβαίνει εις τὸ ζενίθ. 'Ομοίως ό υλικός άνθρωπος έκλείπει καθ' όσον μεσουρανεϊ τὸ Φῶς, αναδεικνύον τον πραγματικόν άνθρωπον. 'Ο συμβολισμός ισχύει και έν τῆ περιπτώσει καθ' ήν ή σκιά άπλουται επί άκαθαρσιῶν. Αϋται αντιστοιχοϋν πρὸς τὰς άτελείας, άθλιότητας και άμαρτίας ύφ' ὧν κατατρύχεται ό υλικός άνθρωπος, διατελῶν έν τῆ αϋταπάτη ότι είνε άλλο τι είμη σκιά. 'Η αϋταπάτη είνε όντως ό διάβολος, δηλαδή ή ψευδαίσθησις ότι ή ύλη έχει αϋτοτελή ύπαρξιν. Μεσουρανοϋντος του Φωτός, αίρεται ή ψευδαίσθησις μη εύρίσκουσα θύματα. 'Ο Φάουστ ήρώτησε τον Μεφιστοφελή: «Ποϋ κατεδικάσθης να διαμένης;» «Εις τήν κόλασιν». «Πῶς έξήλθες;» «Δέν έξήλθα' έδῶ είνε ή κόλασις». Καταδικάζομεν τον έαυτόν μας να διαμένωμεν εις τήν κόλασιν ένόσω έμμένομεν εις διαλογισμοϋς ανταξίους τῆς κολάσεως. Δυνάμεθα να έξέλθωμεν τῆς κολάσεως και να ζήσωμεν οϋρανίως ευδαίμονες τρέφοντες διαλογισμοϋς ανυψωτικοϋ χαρακτήρος. «Μηκέτι άμάρτανε» σημαίνει έξελθε τῆς κολάσεως. 'Η κακοδομονία μας είνε προϊόν τῶν διαλογισμῶν μας. 'Η ανθρωπίνη σοφία είνε γελοιογραφία

τῆς Θείας Σοφίας. Ἐντούτοις λατρεύομεν τὴν γελοιογραφίαν!

Ἡ μαθηματικὴ λοιπὸν λύσις τοῦ ἀνθρωπίνου προβλήματος εἶνε ἐπὶ τέλους ἐφικτή: Γνωρίζομεν ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε πραγματικότης ὅ,τι ἄλλοτέ ποτε ἦν μηδέν, ἢ παῦσαν κάποτε νὰ ὑφίσταται. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ ὅτε τὸ κακὸν οὐκ ἦν, ἀρα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε πραγματικότης. Εἶνε ἀδύνατον νὰ διαρκέσῃ διότι αὐτοκαταστρέφεται. Καὶ ἐνόσω δὲ διαρκεῖ ἀποβάλλει τὴν δύναμιν του ἅμα ἐνθυμηθῶμεν ὅτι δὲν εἶνε πραγματικότης, ἀλλ' εἶνε ὅπως τὸ χαρακτηρίζει ὁ Παῦλος ἐν τῷ κεφαλαίῳ 4 ἐδ. 18 τῆς Β' ἐπιστολῆς του πρὸς Κορινθίους. Τόσον ἔχει ριζωθῆ ἡ ἐντύπωσις ἡμῶν ὅτι ἡ ὕλη ἔχει πραγματικότητα, ὥστε ὀλίγοι κατορθοῦν νὰ παραδεχθοῦν τὸ ἐναντίον. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἐντύπωσις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ. Θὰ ἀρθῆ ὅπως θὰ ἀρθῆ πᾶσα ἄλλη ἀτέλεια—νόσος, ἁμαρτία, ὀδύνη.

Δὲν εἴμεθα ἀσυνεπεῖς καταγγέλλοντες τὸ κακόν. Καταγγέλλομεν τὴν γένεσίν του, τὴν ἀρχικὴν του ψευδαίσθησιν καὶ δὲν λησμονοῦμεν ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ διαρκέσῃ. Δρῶμεν ὑπὸ τὸ σύνθημα «σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει». Ἡ πτωχεία, ἵνα ἀναφέρω ἐν ἀπὸ τὰ πολλά, εἶνε μέγα κακόν. Δὲν ἔχει μὲν ἰδίαν ὕπαρξιν, ἀλλὰ τὸ καταγγέλλομεν ὡς προϊόν ψευδαισθήσεως καὶ ἐν τῇ πίστει ὅτι συμμαχοῦμεν μετὰ δυνάμεων ἐν τῇ φύσει αἵτινες διαλύουν τὰς ψευδαισθήσεις. Εἶνε ἄλλα τὰ ὁποῖα οὔτε νὰ τὰ καταγγείλωμεν ἔχει σημασίαν.

Τὰ θρηνοῦμεν, ἀλλ' ἀρνούμεθα ὅτι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ μᾶς ἐξοντώσουν. Ἡρωτήθην πολλάκις «εἶνε θέλημα τοῦ Θεοῦ ἢ ἐμφάνισις τοῦ κακοῦ;» Ὁχι, διότι ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ εἶνε τὸ ἀμιγὲς ἀγαθόν. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ κακοῦ ὀφείλεται εἰς ψευδαίσθησιν, ἢ σύστημα ψευδαισθήσεων. Διαλύονται ὅμως αἱ ψευδαισθήσεις ὑπὸ τὸ κράτος δυνάμεων ἐκπορευομένων ἀπὸ τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀγαθοῦ. Διαλύει τοὺς ζοφεροὺς διαλογισμοὺς τὸ ἀνατέλλον Φῶς. Αἴρεται ὁ ὑπνωτισμὸς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὁποῖου πιστεύομεν τὸ κακόν ὡς πραγματικότητα—πιστεύομεν τὸ μὴ ὑπάρχον ὡς ὑπάρχον. Ἀφοῦ πραγματικότης εἶνε τὸ ἀγαθόν, ἔπεται ὅτι τὸ ἀντίθετον τοῦ ἀγαθοῦ εἶνε μὴ πραγματικόν.

Τὸ κακὸν ἄρα ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του (μὴ πραγματικό.), εἰς τὴν τελευταίαν ἀνάλυσιν αὐτοκτονεῖ.

Πόθεν ὅμως ἡ ψευδαίσθησις; Ὡς ἀπάντησις εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην τίθεται ἡ ἄλλη ἀπορία: Πόθεν ἡ ὕλη; Πηγὴ τῆς θέθαια δὲν εἶνε ὁ Θεὸς ἀφ' οὗ οὐδὲν μὴ πραγματικὸν προκύπτει ἀπὸ τὸν Θεόν. Πηγὴ τῆς προφανῶς εἶνε ἡ λήθη τοῦ Θεοῦ. Λήθη τοῦ Θεοῦ εἶνε φυσικῶ τῷ λόγῳ ἡ περιπέτεια τὴν ὁποίαν καλοῦμεν ὕλικὴν ὑπαρξιν—εἶνε ὕπαρξις ἐν τὸς ἔλοους—μᾶλλον ἀνυπαρξία, δεδωμένου ὅτι ὑπάρχει μόνον τὸ ἀγαθόν.

Ἐλέχθη ὅτι τὰ δυσάρεστα ἐν τῷ κόσμῳ εἶνε ἀποκύημα τῶν σφαλερῶν (πονηρῶν) διαλογισμῶν. Ἡ νοσηρὰ διάνοια εἶνε πηγὴ τῆς ἀθλιότητος. Νοσηρὰ εἶνε ἡ διάνοια—σφαλεροὶ (πονηροὶ) εἶνε οἱ διαλογισμοὶ ὅταν εἶνε ἀπόρροια καταστάσεως ἀγνοούσης τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ—ἀπόρροια τῆς λήθης τοῦ Θεοῦ. Ἡ διηνεκῆς ἐπίγνωσις τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ εἶνε ἐγγύησις πάσης ἀσφαλείας καὶ πάσης ὀλβιότητος. «Οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι Σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ». Αὐτὸ τὸ Σὺ εἶνε ὁ μέγας νόμος τῆς Ζωῆς—τὸ θεῖον στοιχεῖον τῆς δημιουργίας—ἡ Ὑπερτάτη Σοφία, ἡ ὀδηγοῦσα ἕκαστον βῆμα ἡμῶν. Ἡ διηνεκῆς ἐπίγνωσις τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ εἶνε ἡ ἀλάνθαστος μέθοδος τοῦ ἀνθρωπίνου θείου, εἶνε ἡ μόνη ἀκριβῆς καὶ ὀρθὴ ἀντίληψις τῆς ἀληθείας. Αὐτὴ εἶνε ἡ ὀρθοδοξία. Ἄνευ τῆς ὀρθοδοξίας ταύτης, ἡ διάνοια συσκοτίζεται καὶ ἡ ἀμάθεια κυριαρχεῖ. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὁ ἄνθρωπος θαδίζει ἄνευ γνώμονος, ἀμαρτάνει, ὑποδουλοῦται. Αἱ πέντε αἰσθήσεις του εἶνε ἀνεπαρκεῖς. Ἡ ἐλευθερία του εἶνε ἀνεπίτευκτος. Τὰ πάντα εἶνε ἄνω ποταμῶν μέχρις οὗ ἐπαναφέρωμεν τὴν ὀρθοδοξίαν μας, δηλαδή μέχρις οὗ ἐγχαράξωμεν ἀνεξίτηλον εἰς τὸ πνεῦμα μας, ὡς διηνεκῆ ἐπωδὸν πάσης μας δράσεως τὴν ὑπόμνησιν τῆς παντοπαρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ὅμηρος λέγει ὅτι «αἱ ἀτασθαλῖαι μας εἶνε τὰ αἷτια τῆς κακοδαιμονίας μας. ὄχι ὁ Ζεὺς». Ἀνθρωπίνη ἀτασθαλία, λοιπόν, εἶνε ἡ πηγὴ τοῦ ὕλικου κόσμου ὅστις ταυτίζεται μὲ τὴν ἀνθρωπίνην κακοδαιμονίαν. Δὲν εἶνε λοιπόν τὸ θεῖον ὑπεύθυνον τῶν δεσμῶν τῆς ὑπάρξεως, ἀλλ' ἡ ἀτασθαλία τῶν ὄντων—ἡ ἀπομάκρυνσις των ἀπὸ τὴν ὀρθὴν περι Θεοῦ ἀντίληψιν. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν ὀδοιπορεῖ διανύων σκοτεινὴν ὁδὸν

καὶ ἀπὸ τὸ Φῶς τὸ ὁποῖον αὐγάζει ἐκ τῶν ἔνδον, ἐξαρτᾶται νὰ διακρίνη τὰ ὀρόσημα τῆς πορείας του.

Δ

Οἱ περισσότεροι ἀγνοοῦν τὴν παναπειρίαν καὶ τὴν παμποικιλίαν τοῦ Σύμπαντος, ἄλλως δὲν θὰ εἶχαν περὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀντίληψιν τὴν ὁποῖαν ἔχουν. Ἐσκέφθης τί εἶνε τὸ Ἡλιακὸν Σύστημα καθ' ἑαυτό, καὶ τί ἐν μέσῳ τῆς ἀπειρίας τῶν ἡλιακῶν συστημάτων τῆς ἀχανοῦς δημιουργίας; Αὐτὸ καθ' ἑαυτό ὀλόκληρον ταξειδεύει μὲ ταχύτητα δώδεκά μιλίων τὸ δευτερόλεπτον. Ἀποτελεῖ οἰκογένειαν πλανητῶν ἑνας ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε ἡ ἰδική μας Γῆ. Ἄλλος πλανήτης, ὁ Ποσειδῶν, μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἡλίου εἶνε ὁ πλέον ἐξ ὄλων ἀπομακρυσμένος ἀπὸ τὸ κέντρον, δηλαδή ἀπὸ τὸν Ἡλίον. Ὁ πλησιέστερος εἰς τὸν Ἡλίον πλανήτης εἶνε ὁ Ἐρμῆς καὶ ἀπέχει αὐτοῦ 35 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα. Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ἡ Ἀφροδίτη, μετ' αὐτὴν ἡ Γῆ καὶ μετ' αὐτὴν ὁ Ἄρης. Πόσον ἀπέχει τοῦ Ἡλίου ὁ Ποσειδῶν; Τρισχίλια ἑκατομμύρια χιλιόμετρα. Λογάριασε τί ἀπόστασις εἶνε αὐτή. Διὰ νὰ τὴν διατρέξῃ τραῖνον μὲ ταχύτητα 60 μιλίων τὴν ὥραν, χρειάζεται 5.000 ἔτη. Δηλαδή ὄλον τὸν χρόνον τὸν ὁποῖον καταλαμβάνει ἡ Ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἄν ὁ Νῶε ἀνεχώρει μὲ τοιοῦτον τραῖνον διὰ τὸν Ποσειδῶνα, θὰ ἐπλησίαζε σήμερον νὰ φθάσῃ. Τόσῳ ἀχανές εἶνε τὸ Ἡλιακὸν Σύστημα αὐτὸ καθ' ἑαυτό. Μόλα ταῦτα ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων ἡλιακῶν συστημάτων ἐκ τῶν ὁποίων θρίθει ἡ ἀπειρία τῆς δημιουργίας, τὸ ἡλιακὸν μας σύστημα εἶνε ὡς κόκκος ἄμμου. Τὸ πλησιέστερον ἡλιακὸν σύστημα πέραν τοῦ ἰδικοῦ μας, ὁ Κένταυρος ἀπέχει ἡμῶν εἰκοσιπέντε δισεκατομμύρια μίλια, ὄχι εἰκοσιπέντε χιλιάδες ἑκατομμύρια, ἀλλὰ εἰκοσιπέντε δισεκατομμύρια, ὅ ἐστιν εἰκοσιπέντε ἑκατομμύρια ἑκατομμύρια. Πέραν αὐτοῦ ὑπάρχει ἡλιακὸν σύστημα ὁ Ὠρίων, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τὸν Κένταυρον εἶνε 250 φορές πολλαπλασία.

Τὸ φῶς τοῦ Κενταύρου κάμνει 5 ἔτη διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Γῆν, ἐνῶ τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου φθάνει εἰς ὀκτῶ δευτερόλεπτα. Ἡ ταχύτης τοῦ φωτός διὰ τοῦ αἰθέρος εἶνε 186 ἑκατομμύρια μίλια τὸ δευτερόλεπτον. Ὅσα ἄστρα

βλέπομεν διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ἀριθμοῦνται εἰς 400 ἑκατομμύρια καὶ ἔχει διάφορα χρώματα τὸ ἡλιακόν των φῶς—ἐρυθρόν, πορτοκαλί, κίτρινον, πράσινον, λιλά, κυανούν κλπ. Ἐφωτογραφήθησαν 100 ἑκατομμύρια ἀστέρες—ἡλιοι—μὴ βλεπόμενοι διὰ τοῦ τηλεσκοπίου, τῶν ὁποίων τὸ μέγεθος εἶνε ἀφάνταστον. Ὁ Κάρλ Σνῦδερ ὑπολογίζει ὅτι τὸ μέγεθος ἑνὸς ἐξ αὐτῶν εἶνε 50 ἑκατομμύρια φορές μεγαλύτερον τοῦ ἡμετέρου Ἡλίου.

Καὶ τὸ μέγεθος τοῦ Σύμπαντος; Δὲν ἔχει μέγεθος διότι δὲν ἔχει ὄρια. Πέραν τῶν ἡλιακῶν συστημάτων τὰ ὁποῖα ἀποκαλύπτει τὸ τηλεσκόπιον καὶ ἡ φωτογραφία, κυκλοφοροῦν ἡλιακὰ συστήματα, ἀπειρίαι, κενά, ἀτέρμονες κόσμοι. Αὐτὰ τὰ γεγονότα τὰ προέταξα τῆς ἐρωτήσεως τὴν ὁποίαν θέλω νὰ διατυπώσω : — Ὑπάρχει τάχα κακὸν ἐν τῷ Σύμπαντι τούτῳ, ἢ μᾶλλον ὅ,τι κακὸν ἀπαντῶμεν κρύπτει ἀφ' ἡμῶν τὸ μόνιμον καλόν, μέχρις οὗ δυνηθῶμεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν τοῦτο ὡς πραγματικότητα; «Βεβαίως τὸ δεύτερον» θ' ἀπαντήσῃ ὁ νοήμων ἀναγνώστης. Οἰαδήποτε Δύναμις παρήγαγε τὸ ἄνωθι σημειούμενον Σύμπαν, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἔχη παραγάγῃ μόνιμον κακὸν μὲ ἰδίαν ὑπαρξιν. Πόσον ἀκριβῶς πληροῦνει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀγνοίαν τοῦ, εἶνε τραγικὸν νὰ τὸ συλλογιζώμεθα. Ἄνευ τῆς ἀγνοίας ταύτης οὐδὲν δεινὸν θὰ ἐνεφανίζετο, οὔτε θάνατος, οὔτε ἁμαρτία, οὔτε ἀσθένεια.

Ἐν τῷ συγγράμματί του «Ἡ περὶ Θεοῦ Ἰδέα» ὁ Φίσκ λέγει : «Ἡ παντοπαρουσία τοῦ Θεοῦ εἶνε τὸ μόνον τρανὸν γεγονός· διαφυγὴ ἀπὸ αὐτὸ δὲν ὑπάρχει». Αὐτὴν τὴν παντοπαρουσίαν τοῦ Θεοῦ ὁ Παῦλος ἀποκαλεῖ ἀγάπην «οὐδὲν δύναται νὰ μᾶς ἀποξενώσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ» καὶ ὁ Δαβὶδ τονίζει τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν ἐν ψ. 33, 5. Ἡθικὸν σκότος εἶνε ἡ ἀγνοία τῆς παρουσίας ταύτης· πᾶν ὅ,τι εἶνε ἀπαίσιον εἶνε ἐξ αἰτίας τοῦ σκότους, ὅχι βεβαίως ἐξ αἰτίας τοῦ θελήματος τῆς Παρουσίας. Εἰς Αὐτὴν ἔχουν ἀποδοθῆ ὅλα τὰ ἀπαίσια καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν διαπλάσει παντοίας εἰκόνας Αὐτῆς, ἀναλόγως τῆς νοημοσύνης των. Ὁ ἀρχέγονος καθίστα τὸ ρόπαλόν του εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ προσήχετο εἰς αὐτό. Βαθμηδὸν καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀνεπτύσσετο προέκυψεν ἀνιούσα παράστασις εἰκό-

νων τῆς Θεότητος. Ἄληθῶς, ὡς ἐλέχθη, ὁ ἄνθρωπος ἐπλασέ τὸν Θεὸν κατ' εἰκόνα του. Ὁ Ξενοκράτης ἔλεγεν ὅτι «ἐὰν οἱ ἵπποι, οἱ λέοντες, κλπ. ἠδύναντο νὰ ζωγραφίσουν, θεβαίως θὰ παρίστανον θεοὺς ἐν μορφῇ ἵππων, λεόντων κλπ.».

Οἱ Ἑβραῖοι παρίστανον τὸν Θεὸν πλήρη συναισθημάτων ἐκδικήσεως καὶ δὴ φθονερόν, πρόθυμον δὲ νὰ σφάξῃ ὁ ἴδιος τοὺς ἐχθροὺς των καὶ ἀπαιτοῦντα θυσίαν ἀθῶων ἀνθρωπίνων καὶ ὑπανθρωπίνων ὄντων ἵνα ἐξιλεωθῇ, «ἵνα ἡ ἀγρία τοῦ ὄργῃ καταπαύσῃ» (Ἄριθμ. 25, 4). Ἐφ' ὅσον ἐλεπτοῦντο αἱ ἀντιλήψεις, ἡ ἀπαίτησις τῶν θυσιῶν καθίστατο μετριωτέρα. Ἐπαυσεν ὁ Θεὸς νὰ ἀπαιτῇ θυσίαν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπὶ μακρὸν ἐξηκολούθησεν ἀπαιτῶν θυσίαν ζώων, ἀλλὰ καὶ ταύτης παρητήθη προϊόντος τοῦ χρόνου. «Ὅχι θυσίας πλέον, ἀλλὰ συντριβὴν καρδίας» ἀπῆται (ψ. 51, 17), προσέτι «εὐσπλαχνίαν ἀντὶ θυσίας, γνῶσιν ἀντὶ ὀλοκαυτωμάτων» (Ὡσηέ 6, 6). Πρὸς τὰ στάδια ταῦτα ἀντιστοιχοῦν τὰ ἱστορούμενα μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Χριστοῦ ὅστις ἐξεδίωξε τοὺς πωλοῦντας ζῶα πρὸς θυσίαν, ἀπελευθερώσας αὐτὰ καὶ δείξας πόσον ἀπεχθῆς ἦτον εἰς Αὐτὸν ἡ δεισιδαιμονία τῶν φρονούντων ὅτι διὰ τῆς σφαγῆς καὶ αἱματοχυσίας θὰ ἐξιλεοῦτο ὁ Οὐράνιος Πατήρ. Καὶ τὸ αὐτὸ δίδαγμα ἀπορρέει ἐκ τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς ὁ Χριστὸς ὑπέδειξεν ὅτι ἀρκεῖ ἄρτος μετὰ οἴνου ὡς συμβολικὴ παράστασις τοῦ πόθου τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ὅπως διαδηλώσῃ πρὸς τὸν Θεὸν τὰ αἰσθήματά της. Τὸ ἐσχάτως ἀνευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀϊσλερ χειρόγραφον τοῦ Ἰωσήπου περιέχει περικοπὴν πολὺ περὶ τούτων διαφωτιστικὴν, τὴν ὁποίαν δὲν περιέχει τὸ γνωστὸν ἔργον τοῦ ἑλληνιστὶ γράψαντος ἱστορικοῦ Ἰουδαίου. Ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης μανθάνομεν ὀριστικώτερον τὴν ἀπέχθειαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῆς σφαγῆς τῶν ζώων δι' οἷονδήποτε λόγον. Ἀλλὰ καίτοι τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ εἶνε τόσῳ ἀδυσώπητον κατὰ τῆς σκληρότητος, ἡ θρησκεία ἢ ὁποία προέκυψεν ἐκ τῶν παραδόσεων περὶ τοῦ θίου του, ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον βασισθῆ ἐπὶ ἀκατονομάστων σκληροτήτων πρὸς τοὺς ἔχοντας ἄλλοίαν ἀντίληψιν περὶ Θεοῦ. Καὶ εἶνε φυσικόν, ἀφοῦ ἡ Χριστιανωσύνη ἐθεωρήθη πάντοτε ὡς πνευματικὸν σύστημα κατὰ κενὴν θεωρίαν μόνον, ὡς ὅλως δὲ ὑλικὸν ἐν τῇ καθημε-

ρινῆ πράξει. Ὡς λέγει ὁ Χίτσοκ, «κατόπιν κηρύγματος δεκαεννέα αἰώνων μόλις τώρα ἀνατέλλει Χριστιανισμὸς ἀμφισθητῶν τὰ διαπιστευτήρια τῆς Χριστιανωσύνης». Ἀληθῶς τώρα ἀρχίζει ὁ Χριστιανισμὸς νὰ συνεχίζη τὸ ἀνυψωτικὸν ἔργον τὸ ὁποῖον ἐνεκαίνισαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Τώρα ἀρχίζομεν νὰ μανθάνωμεν τὴν οὐσίαν τῆς καλωσύνης καὶ νὰ μορφώνωμεν τὴν ἀληθινὴν — ἄτε ἐπιστημονικὴν — ἀντίληψιν τοῦ διδάγματος τοῦ Χριστοῦ ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ἡ ἀγάπη καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει χῶρος δι' ἄλλο τι. Παντοπαρουσία καὶ Παντοδυναμία! Ὁ Ἡσαΐας μεταρσιούμενος αἴφνης ἀποκαλεῖ τὸν Θεὸν Μ η τ έ ρ α καὶ ὁ Βίλμπερφορς λέγει ὅτι «ἐνῶ ὁ Θεὸς δὲν εἶνε πρόσωπον, ἐντούτοις εἶνε τὸ μόνον ἐν τῇ δημιουργίᾳ ὃν ὄπερ δικαιούται νὰ λέγη Ἑ γ ῶ ».

Ἡ διηνεκὴς ἐντύπωσις τῶν ἀντιλήψεων τούτων εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα κατ' ἀνάγκην θὰ μεταμορφώσῃ ὄχι μόνον τοὺς θεσμούς μας, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματά μας, ἀφοῦ ταῦτα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ ιδεώδη μας. Ἔχει πρακτικὴν ἀξίαν ἡ περὶ Θεοῦ ὀρθὴ ἀντίληψις, διότι ὁδηγεῖ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ σώζει ἡμᾶς ἀπὸ πᾶσαν βιωτικὴν δυσκολίαν προπαιδεύουσα ἡμᾶς εἰς τὴν πολῦτιμον τέχνην τῆς πρὸς ἀλλήλους καλωσύνης.

Ε

Εἶνε οὐσιῶδες νὰ μὴ παρεξηγῆται ἡ φράσις «πνευματικὸς ἄνθρωπος». Δὲν πρόκειται περὶ ἀνθρώπου ἔχοντος τὴν προσοχὴν τοῦ ἐστραμμένην πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀληθείας, ἢ τείνοντος πρὸς τὰ πνευματικὰ ιδεώδη. Π ν ε υ μ α τ ι κ ὸ ς ἄ ν θ ρ ω π ο ς εἶνε ὁ ἐνδότερος, ἢ μόνιμος, ἢ πραγματικὸς ἄνθρωπος. Τὸ περιβάλλον του δὲν δύναται νὰ περιγραφῆ ἄλλως εἰμὴ διὰ τῆς λέξεως ο ὑ ρ α ν ὀ ς. Εἰσὶν ἐκφράσεις ἐπιβαλλόμεναι ὑπὲρ γλωσσικῆς ἀνάγκης. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἔκφρασις ὅτι ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος διαθιοῖ ἐ ν τ ῶ ο ὑ ρ α ν ῶ τώρα καὶ πάντοτε, ὦν, κατ' ἀντιδιαστολὴν τοῦ σωματικοῦ ἀνθρώπου, υ ἰ ὀ ς τ ο ῦ Θ ε ο ῦ. Ὅταν ἀναλογιζώμεθα τὸν ἐνδότερον — τὸν πνευματικὸν — ἑαυτὸν μας, διατελοῦμεν ἐν προσευχῇ, διότι ἀληθῆς προσευχὴ σημαίνει προσπάθειαν ἐξάρσεως πρὸς τὸν ἐ ν ο ὑ ρ α ν ο ἶ ς θ ἰ ο ν. Ἡ προσπάθεια αὕτη ἀποδίδει πάντοτε τὸν

καρπὸν τῆς καὶ καρπὸς τῆς εἶνε ἡ ἀπαλλαγὴ μας ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ὕλικῆς διαβιώσεως. Ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι οὕτω προσευχόμενοι ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι εἴμεθα υἱοὶ καὶ θυγατέρες τοῦ Οὐρανοῦ Πατρός. (Λόγια. Ὁξύρ). «Ἐὰν ἔβλεπα τὸν ἑαυτὸν μου, λέγει ὁ Κάντ, ὅπως εἶμαι ἐν τῇ πραγματικότητι, θὰ ἐξεπλησσομένην εὐρισκόμενος ἐν μέσῳ πνευματικοῦ περιβάλλοντος μηδαμῶς σχετιζομένου μετὰ τὴν συνήθη μου διαβίωσιν». Πόσον οὐσιῶδες καὶ μέγα λοιπὸν εἶνε νὰ ταυτίζωμεν τὴν διάνοιάν μας μετὰ τὸ περιβάλλον αὐτό! Πᾶσαι αἱ ἀπόψεις τοῦ θείου μεταβάλλονται διότι ριζοῦται ἐν τῇ καρδίᾳ μας ἡ ἀντίληψις ὅτι οὔτε ὑπῆρξε ποτὲ καιρὸς καθ' ὃν δὲν ὑπῆρχομεν, οὔτε θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ καιρὸς καθ' ὃν δὲν θὰ ὑπάρχωμεν, ὡς τὸ διατυπώνουν οἱ Βέδαι (ἴδε Γαλανοῦ Μετάφρασιν Ἀθήνησι 1847), εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἠδυνάμην νὰ προσθέσω ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπῆρξε καὶ αἰετοτε θὰ ὑπάρξῃ αὐξάνων διὰ μέσου τῶν περιστάσεων τοῦ περιβάλλοντος, ἔστω καὶ ἀντιξόων, ἴσως ἔτι μᾶλλον διότι εἶνε ἀντίξοοι. Δύο θεμελιώδεις ἀρχὰς συμφέρει νὰ μὴ λησμονῶμεν πρῶτον, οὐδὲν εἶνε δυνατόν νὰ μὴ ὑπάρχῃ· δεύτερον, εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ θάνατος, ὅπως εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ τὸ μηδέν.

«Βραχύ τι παρ' ἀγγέλους». Ἡ λέξις εἰς τὸ πρωτότυπον εἶνε Ἑλοχίμ καὶ δηλοῖ τὴν Θεότητα· ἀλλ' οἱ ἑβδομήκοντα μεταφρασταὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν ἠδύναντο νὰ φαντασθοῦν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὀλίγον τι κατώτερος τοῦ Θεοῦ. Ἐντούτοις ὁ Χριστὸς (Ἰω. 10, 35) ἀναφερόμενος εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην εἶπε «πάντες θεοὶ ἐστε» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Δαβὶδ ἐν Ψαλμῷ 82, 6. Τὸ ἀναπόδραστον συμπέρασμα εἶνε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε θεῖον ὄν, ἀλλ' ὅτι ἡ ψευδαίσθησις κρύπτει ἀφ' ἡμῶν τὰς θείας του δυνάμεις. Ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι τῆς Ἱστορίας ἀντελήφθησαν καὶ ἐξήγγειλαν τοῦτο. Ὁ Καρλάυλ ἀποκαλεῖ τὸν ἄνθρωπον «ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ, πνοήν τοῦ Οὐρανοῦ, τὸ θαῦμα τῶν θαυμάτων, τὸ μέγιστον ἀνεξερεύνητον μυστήριον» καὶ προσθέτει «δὲν ἤμποροῦμεν νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, δὲν γνωρίζομεν πῶς νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι τοιοῦτον εἶνε τὸ ἀνθρώπινον ὄν». Δηλαδή ὄν κατοικοῦν διηνεκῶς ἐν Οὐρανοῖς, ὡς ὁ Ὀλιβερ Λῶτζ λέγει «μέλ-

λον έσαι νά ζῆ μετὰ τοῦ ἀπειροῦ». Παράβαλε ψαλ. 82, Ματθ. 18, ψ. 97, Ἰω. 1, ψ. 2, Κορ. Α' 8, Ἰω. Α' 4.

Ἡ ἄνωθι διάκρισις ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὸν Χριστόν. Χριστὸς εἶνε ὁ Θεός, Ἰησοῦς εἶνε ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Χριστοῦ ἐδόξασε τὴν Ἀνθρωπότητα ἢ σταύρωσις τοῦ Ἰησοῦ κατήσχυεν αὐτήν. Οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶνε ἡ ἀφομοίωσις ἡμῶν μετὰ τὴν θεϊαν αὐτὴν ἐμφάνισιν. Ἐκαστὸς ἡμῶν εἶνε δυνητικῶς Χριστός. Ὅτι ἔμελλε νά γίνῃ ἡ θεία ἐμφάνισις τοῦ Ἰησοῦ εἶνε γεγονός ἀπ' αἰῶνων προμαντευθὲν καὶ προσδοκώμενον. Ἴδου ἡ ἀναγέννησις ἔρχεται—δηλαδὴ ἡ ἀντίληψις περὶ ἀφομοιώσεως ἡμῶν μετὰ τὴν Θεότητα. Ἐρχεται ἐντούτοις εἶνε παναρχαία ἀλήθεια ἐπανερχομένη. Ἡ ἐπάνοδος αὕτη εἶνε ἡ δευτέρα Παρουσία εἶνε ἡ Νέα Ζωή, τὴν ὁποίαν ὁ Ἐμερσον ὀνομάζει ἔκστασιν καὶ ὁ Νίτσε ἠδύτητα μετατρεπομένην ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων εἰς πικρίαν.

Τρεῖς διάφοροι τύποι ἐρευνητῶν διακρίνονται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ: Ὁ θεολόγος, ὁ ἐπιστήμων, ὁ φιλόσοφος—δηλαδὴ ἡ θρησκευτικὴ ἰδιοσυγκρασία, ἡ φιλέρευνος καὶ ἡ ἀνθρωπιστικὴ. Ἀπὸ διαφόρων ἀφητηριῶν ἀναρριχῶνται καὶ οἱ τρεῖς ἐξερχόμενοι διὰ μέσου τῆς ὁμίχλης πρὸς τὸ ὄροπέδιον τῆς διαυγείας καὶ τοῦ ἠλιόφωτος. Ἡγνύουν ἀλλήλους ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνάπτου καὶ ζοφώδους πορείας ἀλλὰ καταπλήσσονται εὐρίσκοντες ἑαυτοὺς πλησίον ἀλλήλων ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου. Ἡ ἀποξένωσις μετὰ αὐτῶν ἦτο ζήτημα λέξεων καὶ ὄρων. Ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα εἶνε ἀτελής καὶ ἀποθαίνει δυσχερεστάτη ἢ συνεννόησις προκειμένου περὶ διατυπώσεως ζωτικῶν ἐννοιῶν τῇ βοηθείᾳ τοῦ λεκτικοῦ. Ὁ Πλάτων καλῶς ἐγνώριζε τοῦτο. Τὸν βλέπομεν παλαίοντα δεινῶς μετὰ τὴν γλωσσικὴν ἀνεπάρκειαν, ἵνα δώσῃ μορφήν καὶ ἔκφρασιν εἰς σχέσεις καὶ ἀξίας εὐρισκομένας ἐν τῇ πραγματικῇ πραγματικότητι.

Εὐστοχον ὄρισμὸν τῆς γνώσεως δίδει ὁ Σαιξπηρ λέγων: «Γνώσις εἶνε ἡ πτέρυξ διὰ τῆς ὁποίας ἵπτάμεθα πρὸς τὰ οὐράνια». Ἡ γνώσις τῆς ἀληθείας εἶνε ἡ ἀνεύρεσις τοῦ ἀπολύτου ἀγαθοῦ. Ἡ ἐννοια τοῦ ἀγαθοῦ ταυτίζεται μετὰ τὴν ἐννοιαν τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὰς σαξονικὰς γλώσσας, καὶ εἰς εἴκοσι προσέτι, ἡ αὐτὴ λέξις ὑπάρχει

δι' ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας Good (Θεός) καὶ Good (ἀγαθόν). Τὸ πῶς ἀντιλαμβάνομεθα τὸ ἀγαθόν, ἀποτελεῖ τὴν θρησκείαν μας. Θρησκεία τοῦτο ἀκριβῶς εἶνε : ἡ περὶ τοῦ Θεοῦ ἀντίληψις. Εἶπέ μου τί φρονεῖς περὶ ἀγαθοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ θὰ σοῦ εἶπω τί θρησκείαν ἔχεις. Θρησκεία διὰ τοὺς πολλοὺς εἶνε ἀπλῶς νὰ πηγαίνουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ἀλλ' αὐτὸ εἶνε μηδὲν λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ἐκείνου τὸ ὁποῖον συνεπάγεται ἡ θρησκεία. Ὁ κόσμος ἔχει ἀνάγκην θρησκείας ἡ ὁποία νὰ διδάσκη πῶς νὰ ζῶμεν, ἐξηγοῦσα τοὺς νόμους τοῦ θίου καὶ πείθουσα ἡμᾶς νὰ τοὺς τηρῶμεν. Ἡ Βιονομία εἶνε ἡ θρησκεία τῆς ὁποίας ἔχει ἀνάγκην ὁ κόσμος. Θεμελιώδης νόμος τοῦ θίου εἶνε ἡ εὐθύτης—ἡ ἀρετὴ ἡ ὁποία μᾶς λέγουν οἱ μυχιολόγοι (Ἑρμᾶς, Εἰρηναῖος, Ὠριγένης, Εὐσέβιος, Ἰερώνυμος, Μπέμε, Σουέδενβοργ) καθιστᾷ τὸ θεῖον εὐνουν πρὸς ἡμᾶς.

Μία ἐπαρκῆς ἀντίληψις τῆς ἀληθοῦς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶνε ἐπείγουσα ἀνάγκη τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀνθρωπίνη σοφία εἶνε ἀνεπαρκῆς. Μάλιστα ὁ μυχιολόγος Μπέμε λέγει ὅτι εἰς τὸν ἐνωτισθέντα τῆς θείας σοφίας ἡ ἀνθρωπίνη σοφία φαίνεται ἄκρα μωρία.

Ἐπανερχόμενος εἰς τοὺς τρεῖς τύπους, λαμβάνω τὸ ἔργον τοῦ θεολόγου—τὴν προσπάθειάν του νὰ μᾶς ἐξαγγεῖλη τὰς ιδιότητας τοῦ Θεοῦ. Διήνυσε πολλὰ στάδια ἢ ἐξέλιξις του. Προῖων ὁ θεολόγος ἐγκαταλείπει καταδικαστέας ἀντιλήψεις. Ἐχει ἐγκαταλείψει τὸν παραλογισμόν περὶ αἰωνίων βασάνων. Ἐπίσης τὸν παραλογισμόν περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ Θεοῦ νὰ ἐξιλεωθῇ δι' αἱματοχυσίας, ἄνευ τῆς ὁποίας σωτηρία δὲν ὑπάρχει. Ἴσως θὰ μᾶς εἶπη τις : «αὐτὰ εἶνε δόγματα». Τί εἶνε δόγμα; Ἀντίληψις ἐπιβαλλομένη ὑπὸ αὐθεντίας. Ὀργάνωσις ἐπιβάλλουσα δόγματα καθίσταται ἄσουλόν κηφῆνων καὶ θλακῶν. Ἐν ὀνόματι τῶν δογμάτων ἄλλοτε ἐκαίοντο ζῶντες οἱ μὴ ἀσπαζόμενοι αὐτά, καὶ ἐκηρύσσοντο αἰρετικοὶ οἱ ἐξαγγέλλοντες ἐπιστημονικὰς ἀληθείας μὴ εὐρισκομένας ἐν ἀρμονίᾳ μὲ τὰ δόγματα. Ὁ Μποῦνο τῷ 1660 ἐκάη ζῶν διότι ἐπέμενεν ὅτι οἱ ἀστέρες εἶνε ἥλιοι καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἀπέρριψε περιφρονητικῶς τὰ ἠλεκτρικὰ πειράματα τοῦ Φραγκλίνου καὶ ἐχλεύασε τὴν περὶ ἀλεξικεραύνου μελέτην του. Ἀλλ' ὁ δογματισμὸς θαυμηδὸν ἐκλείπει καὶ ἡ ἔρευνα θριαμβεύει.

Ζ

Εὐστόχως ἡ ἀδιαφορία ἐκλήθη «κλέπτῃς τῶν εὐκαιριῶν πρὸς πρόοδον». Πρὸ πενήντα ἐτῶν διετυπώθη ὡς πόρισμα μυχιολογικῆς ἐρεῦνης ὅτι ὁ ἠλεκτρισμὸς εἶνε ὕλη, ὡς ἐπίσης ὕλη εἶνε ὁ αἰθήρ. Ἡ θεβαίωσις αὕτη ἠκούσθη μετ' ἀδιαφορίας, ἐντούτοις σήμερον ἀποτελεῖ τὴν θάσιν τῆς ἐπιστημονικῆς διανοήσεως, ἀλλὰ θὰ ἦτο μέγα κέρδος ἐὰν ἔκτοτε ἐκίνει γενικὸν ἐνδιαφέρον. Δὲν ἔπεται ἐντούτοις ὅτι πᾶσα θεβαίωσις δεόν νὰ γίνεται δεκτὴ ἀθασανίστως, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου οὐδόλως ὠφελεῖ ἡ ἀδιαφορία καὶ εὐτυχῶς σήμερον τοῦτο ἀρχίζει νὰ κατανοῆται διότι ἀναγνωρίζεται ἡ παμμεγίστη ἀξία τῆς ἐρεῦνης τῶν μυχιολογικῶν ἀληθειῶν. Ὁ Πλάτων ἐδίψα διὰ τὴν ἔρευναν ταύτην καὶ ὁ Ἰνδὸς φιλόσοφος Σανκαραχάργια ἐθεώρει τὴν ἔρευναν ταύτην ὡς τὸ ὑπατον ἀγαθόν. Τὴν περὶ Θεοῦ ὀρθὴν ἀντίληψιν ἐπιζητεῖ κυρίως ἡ Φιλοσοφία. ἐπιμόνως πτερυγίζουσα ὡς χρυσαλλίς πέριξ φωταγοῦς λαμπτήρος καὶ αἰεὶ προσεγγίζουσα τὰ ὅρια τῆς Ἀληθείας. Ὅντως ἡ Φιλοσοφία, ἣτις δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς ἡ γνῶσις τῶν αἰτίων καὶ φαινομένων τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος, εὔρηται σήμερον εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἐξηγήσεως τοῦ Σύμπαντος. Ἐρευνηταὶ ὡς ὁ Δεκάρτ συνετέλεσαν εἰς τοῦτο λόγῳ τῆς εὐρύτητος τοῦ πνεύματός των — εὐρύτητος ἣτις ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ θεωροῦν ἀμφισθητήσιμα ὅσα μέχρι τῆς ἐποχῆς των ἐθεωροῦντο ἀναμφισθητήτα. Καὶ σήμερον προσέτι εἶνε πολλὰ τὰ εἰδωλα τὰ ὁποῖα λατρεύονται καὶ τὰ ὁποῖα ἡ λογικὴ κατὰδικάζει. Ἡ ἐκάστοτε ἐξακριβουμένη ἀλήθεια ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην Ἐπιστήμην, τὴν ὁποῖαν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ὡς μεθοδικὴν κατάταξιν ἐρευνωμένων γεγονότων. Τὸ ἔργον τοῦτο τῆς Ἐπιστήμης εἶνε μέγα καὶ εὐγενές, ἀλλὰ συνεπάγεται τὸν κίνδυνον νὰ προκύπτουν οἱ λεγόμενοι εἰδικοί, χρησιμώτατοι ἐφ' ὅσον ἡ εἰδικότης των δὲν στενεύει τὸν διανοητικὸν των ὀρίζοντα μέχρι δογματισμοῦ. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ διατυπώσεις ἀλλοιοῦνται ἀπὸ ἐποχῆς εἰς ἐποχὴν. Εὐρισκόμεθα εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ νοῦς ἀφυπνιζόμενος ἐξέρχεται ἀπὸ πολυμαθεῖς καὶ μακαρίας περιπτώξεις τῆς ἀμαθείας.

Ἐνομίζομεν ἄλλοτε ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ μετρήσωμεν τὴν ὕλην, ἀλλ' ἡ ὕλη σήμερον μᾶς ἀποκαλύπτεται τόσον

ἀπείρως λεπτή, ὥστε δὲν ἔχομεν ἐργαλεῖον κατάλληλον πρὸς τοῦτο. Ποῖος ἤμπορεῖ νὰ μετρήσῃ ἐν ἤλεκτρόνιον παρ' ὄλην τὴν τελειότητα τῶν ἐργαλείων μας; Ὑπάρχει σήμερον ἐργαλεῖον δυναμένον νὰ δείξῃ τὴν θερμότητα ἐνὸς ἀνημμένου κηρίου ἐξ ἀποστάσεως ἐνὸς χιλιομέτρου. Τὸ γεγονός εἶνε ὅτι δὲν γνωρίζομεν τίποτε θετικόν, οὔτε εἶνε δυνατόν ν' ἀποκρυσταλλώσωμεν οἴανδῆποτε φιλοσοφίαν, ἐφ' ὅσον δὲν στηριζόμεθα εἰς ἀποκαλύψεις τοῦ πνεύματος. Οἱ ἐξαγγεῖλαντες ἀληθείας ἐκ τοιαύτης ἐμπνεύσεως ἐθεωρήθησαν ἀλλόφρονες ἢ δαιμονιῶντες διότι αἱ ἐξαγγελλλόμεναι ἀλήθειαι δὲν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς. Ἐντούτοις αὐτοὶ οἱ ἀλλόφρονες ἢ δαιμονιῶντες εἶνε οἱ ταμόντες τὰς κελεύθους τῆς προόδου, ἐν μέσῳ κινδύνων, παγίδων καὶ καταδρομῶν, πίπτοντες ἴσως ἐν τέλει θύματα τῶν φθονούντων αὐτούς. Σταυρωθήτω, διότι προεῖδε καὶ ἐπροπορεύθη. Ἀποθανέντω, διότι ἔσχε τὸ ἠθικὸν θάρρος νὰ ἀναγγεῖλῃ νέας ἀληθείας!

Ἡ Ἐπιστήμη δὲν ἀντιστρατεύεται πρὸς τὴν Θρησκείαν, ἀλλὰ πρὸς τὰς στρεβλὰς ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι ἐκλαμβάνονται ὡς Θρησκεία καὶ αἱ ὁποῖαι, τεχνητῇ οὔσαι συσσωρεύσεις μακραιώνων πλημμελῶν θεωριῶν, ἀποτελοῦν φραγμὸν εἰς τὴν πρόοδον. Ἡ ἐποχὴ μας ἀπαιτεῖ νέας διατυπώσεις ἀπαιτεῖ τὰς ἠνωμένας μαρτυρίας τῆς Ἐρεῦνης καὶ τῆς Διαισθήσεως, ἐναγωνίως ἀναμένουσα σύστημα ἠθικῶν ἀρχῶν ἱκανὸν νὰ ἐπισπάσῃ τὸν σεβασμὸν τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἀληθινὸν Φῶς—ἡ ἀληθινὴ Ἀνάστασις, ἥτοι ἡ ἀφύπνισις ἐξ ἧς θὰ προέλθῃ ἡ ὀρθὴ περὶ Θεοῦ ἀντίληψις. Ὁ ἀφύπνιζόμενος βαθμηδὸν ἀναγνωρίζει τὴν πραγματικότητα καὶ ἀρχίζει ν' ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὸ περιβάλλον του αὐτὸ τοῦτο εἶνε ὁ οὐρανὸς ὃ ἔστιν ἁρμονία νοῦ καὶ πνεύματος. Ταυτοχρόνως ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὸ διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ὄρατὸν περιβάλλον εἶνε ψευδαίσθησις βαθμηδὸν διορθουμένη διὰ τῆς ὀρθῆς περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεως. Μὲ ἄλλας λέξεις ἀπορρίπτεται βαθμηδὸν ἢ σφαλερὰ ἀντίληψις περὶ τοῦ κόσμου ὡς ὑλικῆς ὑπάρξεως καὶ ἀναφαίνεται ἡ ὀρθὴ περὶ αὐτοῦ ἀντίληψις ὡς οὐρανίας ὑπάρξεως. Ὁ Κάντ τονίζει μὲν ὅτι ὁ ὑλικὸς κόσμος εἶνε ὄλως διάφορος τοῦ πραγματικοῦ, ἀλλὰ συμπεραίνει ὅτι ὁ νοῦς, τὴν ὕλην

μόνον ὦν ἱκανὸς ν' ἀντιλαμβάνεται, οὐδέποτε θ' ἀντιληφθῆ τὸν πραγματικὸν κόσμον. Naί, ἀλλ' ὁ νοῦς ὁ ὦν μόνος ἱκανὸς ν' ἀντιλαμβάνεται τὴν ὕλην, εἶνε ὅλως διάφορος τοῦ νοῦ τοῦ ἀντιλαμβανομένου τὴν πραγματικότητα. Ὁ μὲν ἀντιπαρέρχεται ὡς σὰρξ, ὁ δὲ ἐμφανίζεται ὡς πνεῦμα. Ὁ οὐράνιος θίος δὲν εἶνε ὡς ἐσφαλμένως ἔχει καθιερωθῆ νὰ πιστεύεται, σύλληψις πηγάζουσα ἀπὸ θεωρίας, ἀλλ' εἶνε λογικὸν πόρισμα ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεων. Ὁ οὐράνιος θίος εἶνε προϊόν τῶν διαλογισμῶν μας. Τοὺς διαλογισμοὺς καθορίζει ἢ γνῶσις καὶ τὸν οὐράνιον θίον καθορίζουν οἱ διαλογισμοί. Οἱ διαλογισμοὶ καθορίζουν τὴν κόλασιν ὅταν τοὺς διαλογισμοὺς καθορίζει ἢ ἀμάθεια. Ἀναπόδραστον ἔπεται τὸ θετικὸν ἐντεῦθεν συμπέρασμα ὅτι ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἀνέκαθεν ὑπῆρξε καὶ ἐσαεὶ ὑπάρχει ἐν τῇ πραγματικότητι, ὡς τέλειον ὄν, ἐν τελείῳ κόσμῳ, ἰθυνόμενον ὑπὸ τελείου πνεύματος.

Τὸ περιθάλλον μας εἶνε ἐσαεὶ οὐρανὸς πληρῶν ἡμᾶς εὐδαιμονίας, ἀρκεῖ νὰ τὸ ἀναγνωρίσωμεν. Αἱ τελευταῖαι τέσσαρες λέξεις ἔχουν τεραστίας σπουδαιότητος νόημα καὶ σημαίνουν τοῦτο: Τὴν στιγμήν καθ' ἣν ὁ νοῦς στραφῆ πρὸς τὴν πραγματικότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν οὐρανίων συνθηκῶν Του τὰ χεῖριστὰ τῶν ἀνθρώπων δεῖν ὡν ἐξαφανίζονται. Ἡ ἀμυδροτέρα ἔστω συναίσθησις τῶν οὐρανίων συνθηκῶν τὰ ἐξαφανίζει. Αἱ οὐράνιαι συνθηκαὶ δὲν θὰ εἶχαν θέλγητρα ἂν ὅλοι ἡμεθα τῆς αὐτῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ὅλα ἦσαν τῆς αὐτῆς ἐντελοῦς λειτουργίας. Ἡ διαφορὰ τῆς ἀτομικότητος ἀποκλείει τὴν πανομοιοτυπίαν καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐπ' ἀπειρον πνευματικὴν πρόοδον. Ἐναλλαγὴ ζωσῶν ἰδεῶν εἶνε ἐχέγγυον εὐδαιμονίας. Ζῶσαι ἰδέαι ἐπιφοιτοῦν εἰς τὸ πνεῦμα μας. Τὰς συναρμολογεῖ ὁ νοῦς μας. Παράγει ποικίλας συνθέσεις ἐξ αὐτῶν ὡσεὶ ἀνθοδέσμας. Τὰς ἐξαποστέλλει ἵνα ἐπιφοιτήσουν καὶ εἰς ἄλλους. Δὲν ἀποστρεφείται αὐτῶν διότι ἔχουν ἅπαξ ἀποτελέσει στοιχεῖον τῆς ἀτομικότητός του. Ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ζωσῶν ἰδεῶν ἢ ἐπιφοίτησις αὐτῶν εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸ εἶνε δημιουργία, αὐτὸ εἶνε ἐξέλιξις. Τὸ δημιουργεῖν εἶνε χαρὰ, τὸ ἐξελίσσεσθαι εἶνε ἀγαλλίασις. Ἄπαξ ἔχεις τὴν θεβαιότητα ὅτι ἔφερεις εἰς ὕπαρξιν ζων-

τανόν τι ἔργον, τόση εἶνε ἡ αὐτόματος ἱκανοποίησις σου ὥστε ἀδιαφορεῖς εἰς πάντα ἔπαινον καὶ ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι εἶσαι ἀνώτερος δόξης. Ἡ θεβαιότης σου καὶ ἡ ἱκανοποίησις σου ἄρκοῦν διὰ τὴν ἀνθρωπίνην πρόοδον. Ὁ ἔπαινος καὶ ἡ δόξα παρέλκουν.

Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ἄρα εἶνε βασιλεία ἀρμονικῆς ἐναλλαγῆς ζωσῶν ιδεῶν συνεπαγομένη τὴν στοργὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, τὴν καλωσύνην πρὸς τὰ ὑπανθρώπινα ὄντα, τὴν ἀρχὴν τοῦ μηδένα θλάπτειν, τὴν δέουσαν ἐκτίμησιν τῶν θαυμασίων τῆς ὑπάρξεως. Ἡ ἐκτίμησις αὕτη εἶνε ἡ σπουδαιότερα διακέντησις καὶ καθοδήγησις πρὸς σφαίρας ἃς δὲν ὑποπτευόμεθα κἂν. Εἶνε ὄντως ἕκστασις.

Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἀφυπνισθέντος νοῦ, ἡ ὕλη καθυποτάσσεται καὶ θριαμβεύει τὸ πνεῦμα. Ἡ συναίσθησις τῆς παντοπαρουσίας ἀφυπνίζει τὸν νοῦν. Εἰς τὴν ἐνθουσιώδη ἀναφώνησιν τοῦ Ἐμερσον :

«Τὸ αἶσθημα τῆς παντοπαρουσίας ἀπέβη λύσις ὄλων τῶν δυσχερειῶν καὶ ἀποριῶν τοῦ θίου μου». δύναμαι νὰ προσθέσω τὸν ἐπίσης ἐνθουσιώδη στίχον τοῦ Πινδάρου :

«Φῶς ἀκτινοβόλον καταυγάζει ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων Ἐφ' ὅσον ἡ Θεία Δόξα τὰ ἐναγκαλίζεται».

Η

Μία ἐνδελεχῆς μελέτη τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων εἶνε θαυμασία προπόνησις πρὸς μόρφωσιν τῆς ὀρθῆς περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεως. Ὁ ἀρχαιότερος Θαλῆς ἀκμάσας ἕξ αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ ἀνέτρεψε τὴν πρὸ αὐτοῦ ἐπικρατοῦσαν θεωρίαν ὅτι ἡ ὑπαρξις τοῦ Σύμπαντος ὠφείλετο εἰς τὴν ἀλληλομαχίαν τῶν διαφόρων θεῶν. Ὁ Θαλῆς ἀποδίδων τὴν γέννησιν τοῦ Σύμπαντος εἰς ὕδατμοὺς δύναται μυχιολογικῶς νὰ θεωρηθῆ ὡς προωθῶν τὴν ἀνθρωπίνην διανόησιν εἰς τὴν βασικὴν ιδέαν περὶ καθαρμοῦ τῆς ἀτομικῆς συνειδήσεως διὰ πνευματικῶν τάσεων.

Ὁ Ἄναξιμανδρος συμπληρῶν τὸν Θαλῆν εἶπεν ὅτι ὁ κόσμος εἶνε ἄπειρος, ἀνεπίδεκτος γήρατος καὶ παρακμῆς καὶ προωρισμένος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχικὴν του πηγὴν.

Ὁ Ἄναξιμένης προσέθεσεν ὅτι πᾶσα οὐ-

σία σχηματίζεται διά συστολής και διαστολής, προϋποδεικνύων ούτω τήν θεωρίαν τῆς διὰ δοκιμασιῶν ἀναδείξεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Πυθαγόρας θέτει ὡς κανόνα τοῦ θείου τήν μελέτην καί τήν ἀγνότητα ὡς θεμελιώδη ἀρχήν τὸν συναδελφισμόν καί τήν ἀθάνασίαν καί ὡς σκοπὸν τοῦ θείου τὴν πρὸς τὴν θεότητα ἐξομοίωσιν. Ἡ μεγάλη σημασία τὴν ὁποίαν οἱ Πυθαγόριοι ἀπέδιδον εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ὡς ὁδηγοὺς τοῦ θείου καὶ ἀνθρωπίνου θείου καὶ συντελεστάς τῶν πάντων συμπίπτει μὲ τὴν ἀλήθειαν ὅτι ὅλα τὰ ὕλικά φαινόμενα εἶνε ἀπλαΐ δονήσεις τοῦ αἰθέρος ἀνευ τῶν ὁποίων θὰ ἐπεκράτει χάος, ὅπως χάος, κατὰ τὸν Πυθαγόραν θὰ ἐπεκράτει ἀνευ τῶν ἀριθμῶν. Πρῶτος ὁ Πυθαγόρας διετύπωσε τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ Γῆ καὶ οἱ πλανῆται περιστρέφονται γύρω κεντρικοῦ τινος σημείου. Εἶπε μάλιστα, ὅτι αἱ κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων παράγουν μελωδίαν καὶ ρυθμὸν καὶ ἠδυνήθη ἐξ αὐτοῦ νὰ συμπεράνη τὴν ἀπόστασιν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης, τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἑρμοῦ. Τὰς ἐρεῦνας τοῦ ταύτας ἀπεκάλεσε «μαθηματικά» ἐξ οὗ ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη. Ὁ Πυθαγόρας διὰ τῆς μουσικῆς ἠδύνατο νὰ πραῦνη τὰς ἀγριωτέρας ὁρμάς τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ διαφωτίζη τὴν διάνοιάν των. Διὰ τῆς μουσικῆς ἐτιθάσσευε θηρία καὶ προέλεγε τὸ μέλλον. Προσέτι λέγεται, ὅτι ἠδύνατο νὰ παρευρίσκειται αὐτοστιγμὲν ἀπὸ μέρους εἰς μέρος. Ἄλλ' οὔτε ἡ ἐποχὴ τοῦ Πυθαγόρα, οὔτε ἡ πολὺ μεταγενεστέρα ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ ἦτο ὠριμος πρὸς συγκεκριμένην διατύπωσιν τῆς ὀρθῆς περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεως. Ὅλοι αἱ ἐνδείξεις ὑπάρχουν ὅτι ζῶμεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πρὸς τοῦτο ὠρίμου ἐποχῆς.

Εἰς τὸν Ἡράκλειτον τὸν κλαίοντα φιλόσοφον τοῦ ἔκτου αἰῶνος ὀφείλεται ἡ πρώτη ἀντίληψις περὶ τοῦ Λόγου ὡς τοῦ δημιουργοῦ τῶν πάντων ὃν ἀποκαλεῖ καὶ Νόμον. Ὁ Ἡράκλειτος ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ προσπαθεῖν εἰπὼν «πόλεμος πατὴρ πάντων ἀγαθῶν».

Ὁ Ξενοφάνης ἐξαγγέλλει τὴν ὕπαρξιν στοιχείου ζωοποιούντος ἀνθρώπους καὶ ζῶα ἐνιαίως καὶ διηνεκῶς.

Ὁ δὲ Παρμενίδης συμπληρῶν τὸν Ξενοφάνην λέγει ὅτι ἀνθρώποι καὶ ζῶα καὶ πράγματα δὲν ἔχουν

ἀνεξάρτητον ὑπαρξιν εἰμὴ ἐφ' ὅσον συνδέονται μὲ τὸ ζωοποιὸν αὐτὸ στοιχεῖον. Θὰ ἦτο ὀλοκλήρωσις τῆς μεγάλης ἀληθείας ἢν διατυπώνει κατὰ τὸ ἥμισυ ἐὰν ἐτόνιζεν ὅτι τὸ ζωοποιὸν στοιχεῖον εἶνε τὸ νοούμενον διὰ τῆς λέξεως οὐρανός, ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Νέα ἐποχὴ ἐγκαινίζεται διὰ τοῦ Ἄναξαγόρου εἰπόντος ὅτι ὁ Νοῦς εἶνε ἀρχὴ τῶν πάντων, ἐν ἄλλαις λέξεσι «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Νοῦς» δι' ὃ καὶ ἐξωρίσθη ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὡς ἄθεος.

Ἡ περὶ Θεοῦ ἀντίληψις τοῦ Ἐμπεδοκλέους εἶνε ὅτι «ἄπειρος, ἀγνή, ἀχραντος διάνοια διαθέει τὸ Σύμπαν». Ἐδίδασκεν ὅτι δὲν ὑπάρχει θάνατος καὶ ὅτι τὸ λεγόμενον κακὸν εἶνε κάτι ποῦ καταπολεμεῖ τὸ ἀγαθόν.

Τελευταῖος τῶν προσωκρατικῶν φιλοσόφων εἶνε ὁ Δημόκριτος ἀποθανὼν τῷ 357 ὑπερεκατοντούτης. Ἄπειρος ἀριθμὸς ἀτόμων εἰς διηνεκῇ κίνησιν ἀποτελεῖ τὸν κόσμον, κατὰ τὸν Δημόκριτον, ὅστις ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ἡράκλειτον ἐγέλα μὲ τὰς μωρίας τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἤδη ἐμφανίζεται ὁ Σωκράτης τοῦ ὁποίου ἡ περὶ Θεοῦ ἀντίληψις, εἶνε ὅτι Ὑπερτάτη Σοφία δημιουργεῖ καὶ οἰκοδομεῖ (Φαίδων κεφ. 45 καὶ 46) καὶ δρᾷ πρὸς ἠθικοὺς σκοπούς.

Ὁ Σωκράτης ἐξήγγειλε ὡς γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος διατελεῖ ὑπὸ τὴν διηνεκῇ ὁδηγίαν τῆς Θεότητος· ὅτι ἀρετὴ καὶ γνῶσις εἶνε ταυτόσημα, ἐπίσης ταυτόσημα εἶνε ἀμάθεια καὶ κακία· ὅτι οὐδεὶς ἔχων σώας τὰς φρένας του διαπράττει ἀδίκημα (ρῆσις ἢ ὁποία εἶνε οἶονεὶ προσηγήσεις τοῦ «οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι»).

Ἐκ τῆς ἐρεύνης τοῦ ὕλικου κόσμου ὡς ἐσόπτρου δυνάμεθα νὰ συνεικάζωμεν τὰς πνευματικὰς πραγματικότητας. Ἡ ἀντίληψις αὕτη τοῦ Σωκράτους συμβαδίζει μὲ τὸ πόρισμα τῆς σημερινῆς ψυχολογίας καθ' ἣν «ἡ ὕλη εἶνε μία ἀτελής εἰκὼν πραγματικοῦ κόσμου χαρασσομένη εἰς τὴν διάνοιάν μας» καὶ ὅτι ἡ εἰκὼν δύναται νὰ γίνῃ ἐντελής ρυθμιζομένη, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ νοῦ, μὲ τὴν πνευματικὴν πραγματικότητα. «Γνῶθι τὴν ἀλήθειαν» ἐξακολουθεῖ νὰ ἐντέλλεται εἰς τὸ ἀνθρώπινον Γένος ὁ Σωκράτης.

Μόνον ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας

έξασφαλίζεται ή κοινή εϋημερία. Μόνον υπό τόν δρον του έναρμονισμού μας με τὸ διέπον τήν δημιουργίαν Πνεϋμα, τὰ ἐγκόσμια μεταμορφοῦνται εἰς οὐράνια.

Ἡ σχολή τοῦ Ἀριστοθέλου μαθητοῦ τοῦ Σωκράτους ή περιφρονοῦσα ὅλας τὰς ἀνθρωπινὰς φιλοδοξίας ὀλίγου δεῖν συνετέλει τήν ἐν λόγῳ μεταμόρφωσιν. Θὰ τὸ κατῶρθαι ἐάν ἐγνώριζε τὰς βιονομικὰς ἀρχὰς ἅς γνωρίζομεν σήμερον. Ἀλλὰ αἰείποτε αἱ τέχναι τῶν πολιτευομένων πνίγουν τὰς εὐγενεῖς ὁρμὰς τῶν πολλῶν.

Μετὰ τήν ἀκμὴν τῶν σωκρατικῶν σχολῶν ἐμφανίζεται ὁ Πλάτων ὁ τόσον πλησιάσας εἰς τήν ὀρθήν περὶ Θεοῦ ἀντίληψιν, ὁ πρῶτος διαπιστώσας ὅτι ὁ ὕλικὸς κόσμος εἶνε ψευδαίσθησις ἢ ἀντανάκλασις τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, ὅτι ὁ ἐγωισμὸς εἶνε αὐταπάτη καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐξάνει καὶ γίνεται θεός. Ἐτεροι ἀξιοσημείωτοι ὦδε ἀντιλήψεις τοῦ Πλάτωνος εἶνε ὅτι ὑπάρχει ἔνδον φύσις καὶ ψυχὴ τῶν πραγμάτων λαμβανομένων χωριστὰ ἀπὸ τὰς ὀρατὰς ἐξωτερικὰς μορφὰς των, ὅτι τὸ ἀληθῶς εἶναι εἶνε πάντοτε ἀναλλοίωτον ἢ δὲ ἀλλαγὴ εἶνε χαρακτηριστικὸν τοῦ φαίνεσθαι. Ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ ἕξαρσιν τήν περὶ Θεοῦ ἀντίληψιν. Δημιουργεῖν. ἀπλῶς εἶνε συνδυάζειν καὶ συναρμολογεῖν στοιχεῖα ἤδη ὑφιστάμενα.

Ἀτελείωτα θὰ εἶχε τις νὰ εἶπη περὶ τοῦ Πλάτωνος ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ ἐπαναλάβῃ τις τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λεχθὲν ὅτι ὁ Πλάτων ἀπέδειξε διὰ τοῦ θίου του καὶ τῆς διδασκαλίας του ὅτι ἡ εὐδαιμονία συνίσταται εἰς τήν καλωσύνην. Ἡ οὐσία τῆς καλωσύνης εἶνε ἡ οὐσία τῆς ὑπάρξεως. Καὶ ὁ Μέτερλιγκ προσθέτει ὅτι ὁ Πλάτων εἶχε διάνοιαν ἀκτινοβολοῦσαν τήν θεῖαν ὑπόστασιν ἥτοι ἀγάπην καὶ ἀγνότητα.

Ἡ περιπατητικὴ σχολὴ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀποδίδει μεγαλητέραν σημασίαν εἰς τήν Βιολογίαν παρὰ εἰς τὰ Μαθηματικά. Λέγει ὅτι ὁ αἰθὴρ αἰωνίως περιστρεφόμενος προκαλεῖ τὸν ὕλικὸν κόσμον.

Δὲν ἀποκλείει τήν Ὑπερτάτην Σοφίαν ἀλλὰ παρορᾷ ὅτι ὁ αἰθὴρ εἶνε ἀντανάκλασις Αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης θέλων ἀπαραιτήτως νὰ κατανοήσῃ τήν πραγματικότητα τῶν λεγομένων γεγονότων παρήγαγε τὰς «μεταφυσικὰς» μελέτας του. Συμφωνεῖ δὲ μετὸν Πλάτωνα ὅτι ἡ ἀγάπη

τῆς ἀληθείας εἶνε μήτηρ πάσης ἄλλης στοργῆς, ὅτι ὁ νοῦς εἶνε κατὰ τὸ ἄνω ἡμισυ θεῖος καὶ κατὰ τὸ κάτω ἡμισυ ζωώδης καὶ ὅτι πᾶσα κίνησις εἶνε ἀπόρροια ἀπειρου ἀγάπης.

Ὁ Ζήνων (289 π. Χ.) παραδέχεται ψυχὴν τοῦ Σύμπαντος ἣν ὀνομάζει Ἀρχήν, Πνεῦμα, Λόγον, Φύσιν, Μοῖραν, Ἀνάγκην, Νόμον, Θεόν. Ἡ στωικὴ σχολὴ πρεσβεύει ὅτι ἐπιδίωξις κοινωνικῆς δικαιοσύνης εἶνε ἐπικοινωνία μετὰ τῆς Θεότητος καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει θάνατος, ἀλλ' ἀπλῆ μεταβίωσις.

Θ

Ὁ Μίλων, ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἀπολεσθέντος Παραδείσου» βλέπει τὸν πνευματικὸν κόσμον διὰ μέσου τῶν εἰκόνων τὰς ὁποίας παρουσιάζει ὁ ὕλικὸς κόσμος. Τὸν γήινον βίον τὸν ἐξηγεῖ ὡς τὴν σκιὰν τοῦ οὐρανίου βίου. Διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ Σύμπαν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ περιβάλλον μας, μὴ λησμονοῦντες ὅτι τὰ περὶ ἡμᾶς γεγονότα εἶνε σκιαὶ τῶν πραγματικῶν πραγματικοτήτων. Ἡ σχέσις δηλαδὴ μεταξὺ ἐνὸς γεγονότος καὶ τῆς ἀντιστοίχου πραγματικῆς πραγματικότητος εἶνε σχέσις σκιᾶς καὶ οὐσίας. Ἡ ἀνθρωπίνη χεὶρ εἶνε γεγονός· ἀντίστοιχος δὲ αὐτοῦ πραγματικότης εἶνε ἡ σύλληψις μιᾶς ιδέας.

Αἱ ἐφήμεροι συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας ζῶμεν εἶνε ἀντανაკλάσεις ἐμμόνων μεθόδων δημιουργίας καὶ οὐρανίων ἀπόψεων. Εἶνε πολυπληθεῖς αἱ αὐθενταὶ ἐφ' ὧν στηρίζω τὰς ἀντιλήψεις ταύτας καὶ ἐξ αὐτῶν σημειῶ ὧδε ὀλίγας: Ρωμ. ἐδ. 20. Ἑβρ. 9 ἐδ. 24, Πλάτων, Ἔρθερτ, Σπένσερ, Ἀμιέλ, Κίγξλεϋ, Δρόμων, Γ. Λεμπόν, Μπράουνιγκ, Μέτερλιγκ, Χώξλεϋ.

Ἡ ἐξήγησις τοῦ Σύμπαντος εἶνε ὅτι ἡ ἀρχέγονός του Οὐσία — ἡ Θεότης — ἐμφυτεύεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅστις ἐπ' ἀπειρον ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν αὐτῆς ἀναπτύσσεται εὐρυνόμενος καὶ ὑψούμενος ἐσαεὶ. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε θνητός· εἶνε μέρος τῆς θείας Οὐσίας, καὶ εἶνε ἀπειράριθμοι αἱ τέλειαι ιδέαι τὰς ὁποίας δύναται νὰ εἰσδέχεται ἀπὸ τὴν θείαν πηγὴν ἢ ἀφυπνιζομένη ἀνθρωπίνη διανόησις. Ὅπως εἰσδέχεται ὁ ὀργανισμὸς ὀξυγόνον οὕτω κατ' ἀνάλογον τρόπον ἡ διάνοια ἀντλεῖ

οὐρανόθεν ιδέας. Ἐπίσης, πρὸς τὴν φυσιολογικὴν λειτουργίαν ἀναλογεῖ ἢ συναρμολόγησις τῶν ιδεῶν, ἢ ταξινομήσις αὐτῶν εἰς νέους συνδυασμούς, ἢ κυκλοφορία τῶν καὶ ἢ προκύπτουσα κοινωνικὴ εὐεξία. Αἱ ιδέαι μᾶς ἔρχονται οὐρανόθεν ὁμαδικῶς καὶ ἐξακτινοῦνται δι' ἡμῶν εἰς συνδυασμούς. Ὁρισμένοι διάνοιαι ὀρέγονται ὠρισμένων συνδυασμῶν καὶ συναρμόζουσαι τούτους μετ' ἄλλων παράγουν ὁλόκληρα συστήματα διανοήσεως, ἐπιστημονικά, ποιητικά, μηχανικά, φιλοσοφικά. Οὕτω αἱ οὐρανόθεν ιδέαι αἱ ὅποια εἶνε ἄπειροι πληθύνονται διηλεκῶς καὶ ἐξαπλοῦνται καθ' ὅλην τὴν Γῆν — ἀληθῶς καθ' ὅλην τὴν δημιουργίαν. Πρῶτον λοιπὸν εἰσδεχόμεθα ιδέας, κατόπιν τὰς ἀντιλαμβανόμεθα καὶ τέλος τὰς ἐξακτινοῦμεν.

Πᾶν ὑλικὸν γεγονός ἔχει, ὡς εἵπομεν, τὴν ἀντίστοιχον πνευματικὴν του πραγματικότητα. Δεδομένου ἑνὸς ὑλικοῦ γεγονότος, πῶς γνωρίζομεν εἰς ποίαν πνευματικὴν πραγματικότητα ἀντιστοιχεῖ; Αἱ γενόμεναι ἔρευναι ἀπεκρυστάλλωσαν πολλάς ἀντιστοιχίας, ὡς λόγου χάριν ὅτι τὸ ὑλικὸν γεγονός τῆς βροχῆς ἔχει ὡς πνευματικὴν του πραγματικότητα τὴν ζωοποιουσαν δρᾶσιν τῆς θεότητος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου (παράβαλε τὸ τοῦ Ἡσαΐα «καταθήτω τὰ ρήματά μου ὡς ὑετὸς καὶ ὡς ἡ δρόσος ἐπ' ἄγρωσιν καὶ ὡς νιφετὸς ἐπὶ χόρτον») προωθοῦσαν αὐτὸν εἰς ἐνσυνείδητον πολλαπλασιασμὸν ἀντιλήψεων. Ἡ χιῶν ἐκπροσωπεῖ τὴν παγίωσιν αὐτῶν. Ἡ χλόη τὸ κάλλος των. Ἡ περὶ τῶν ἀντιστοιχιῶν τούτων συναίσθησις ἔχει πρακτικὴν σπουδαιότητα ἐφ' ὅσον ὁ νοῦς μᾶς παρέχει τὴν δύναμιν νὰ μεταπίπτωμεν ἀπὸ μιᾶς ὑλικῆς καταστάσεως εἰς τὴν ἀντίστοιχον αὐτῆς πραγματικότητα οὕτω κατορθοῦντες ὄντως ἐν θαῦμα. Διότι ἐὰν ἡ ὑλικὴ κατάστασις εἶνε κατάστασις ὀδυνηρά, διὰ τῆς μεταπτώσεως αἴρεται αὐτοστιγμῆι ἡ ὀδύνη καὶ εἰσαγόμεθα εἰς κατάστασιν γηθόσυνον. Ἐπακολουθεῖ τὸ θαῦμα τῆς ἰάσεως, ἢ τῆς ὑπερνήκσεως παντὸς ἐμποδίου (παράβαλε Ματθ. 6, ἐδ. 33).

Ἡ ἀπόλυτος γηθοσύνη εἶνε ὁ Θεὸς καὶ στρέφων τις τοὺς διαλογισμούς του εἰς τὸν Θεόν, ἀρπάζεται ἀπὸ τὰ κύματα τῆς ἀπολύτου γηθοσύνης, ἀποσπώμενος ὡσεὶ διὰ μαγείας ἀπὸ πᾶσαν κοσμικὴν πικρίαν καὶ ἀλγηδόνα.

Τὸ Σύμπαν δὲν τὸ βλέπομεν ἀρτίως διότι τὸ βλέπομεν μόνον κατὰ τρεῖς διαστάσεις. Θὰ ἦτο ἀρτία ἀντίληψις ἂν τὸ ἐβλέπομεν κατὰ τὰς τέσσαρας διαστάσεις ἐφ' ὧν στηρίζεται.

Τὸ ἄπειρον εἶνε ἡ τετάρτη διάστασις, ἀλλ' αὐτῆς δὲν ἔχομεν ἐπίγνωσιν ὅπως ὄντα ὧν ὁ θίος περιλαμβάνει δύο μόνον διαστάσεις δὲν ἔχουν ἐπίγνωσιν τῆς τρίτης περιοριζόμενα εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλάτους. Τὸ ὕψος εἶνε ἡ τρίτη διάστασις. Ὅποια τις εἶνε ἡ τετάρτη; Ὁ Οὐέλλς λέγει ὅτι τετάρτη διάστασις εἶνε ὁ χρόνος.

Ἄλλὰ θὰ ἦτο ἀκριθέστερον νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ τετάρτη διάστασις εἶνε τὸ πνευματικῶς ἄπειρον καὶ ὅτι ὁ παράδεισος εἶνε ὁ κόσμος τῶν τεσσάρων διαστάσεων. Ὁ Στέδ ἀποκαλεῖ τὴν τετάρτην διάστασιν *l h r o u g h t h* (θρούθ), ἴσως δὲ τὸν ἀγγλικὸν τοῦτον ὄρον (νεολογισμὸν δηλαδή) θ' ἀπέδιδεν ἡ ἑλληνικὴ λέξις ἔνδον, δεδομένου ὅτι τὸ ἔ ν δ ο ν εἶνε τὸ πνευματικῶς ἄπειρον καὶ τὸ πνευματικῶς ἄπειρον εἶνε ἔνδον. Ζῶντες εἰς κόσμον τριῶν διαστάσεων λαμβάνομεν πλημμελῆ εἰκόνα παντὸς ὅ.τι ὑπάρχει. Ἐτι πλημμελεστέραν εἰκόνα, δυνάμεθα νὰ φαντάσθωμεν; λαμβάνουν ὄντα ζῶντα ἐν κόσμῳ δύο διαστάσεων. Τοιαῦτα ὄντα θὰ μᾶς ἔβλεπαν ἐπὶ τῇ θάσει μόνον τῶν διαστάσεων μήκους καὶ πλάτους καὶ θὰ ἔδιδαν σφαλερὰν περιγραφὴν περὶ ἡμῶν ὅπως ἡμεῖς δίδομεν σφαλερὰν περιγραφὴν περὶ ὄντων βιούντων εἰς κόσμον τεσσάρων διαστάσεων διότι τὰ βλέπομεν ἐπὶ τῇ θάσει μόνον τῶν διαστάσεων μήκους, πλάτους καὶ ὕψους. Ἡ μαθηματικὴ θεωρία περὶ συσχετισμοῦ καὶ ἰσοροπίας τῶν δυνάμεων εἶνε μία τῶν ἀποδείξεων ὅτι ὑπάρχει τετάρτη διάστασις κατὰ τὰς μελέτας τοῦ διασήμου μαθηματικοῦ Κάλεϋ, εἰς δὲ τὸ σύγγραμμά του «Νέα Ἐποχὴ Σκέψεως» ὁ Χίντων ἐξηγεῖ ὅλα τὰ βιολογικὰ φαινόμενα ὡς μετάθασιν ὄντων ἀπὸ τοῦ κόσμου τῶν τεσσάρων διαστάσεων εἰς τὸν κόσμον τῶν τριῶν καὶ δέχεται ὡς δυνατόν νὰ ὑπάρχουν περίξ ἡμῶν ὄντα τῶν τεσσάρων διαστάσεων ὁρατὰ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνεπτυγμένην τὴν λεγομένην καθαροβλεψίαν (*clairvoyance*). Εἰς τὸ σύγγραμμά του «Ἱστορία τῶν Μαθηματικῶν» ὁ Καζόρι ἀναφέρει τὸν Ἀμερικανὸν ἀστρονόμον Νιοῦκομθ καὶ ἄλ-

λους ἐπιστήμονας (Κλάϊν, Βερνέζε, Πήρς) διαπιστοῦν-
 τας τὴν ὑπαρξιν τετάρτης διαστάσεως. Ὁ Ρουζ-Βώλ,
 συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου «Μαθηματικαὶ Μελέται» καὶ κα-
 θηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβρυγίας, λέγει
 ὅτι ἡ παραδοχὴ τῆς ὑπάρξεως κόσμου τεσσάρων διαστά-
 σεων ἐξηγεῖ πολλὰς δυσκολίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
 Ἐναπόδραστον συμπέρασμα προκύπτει ὅτι ὁ πνευ-
 ματικὸς ἄνθρωπος εἶνε ὄν τεσσάρων δια-
 στάσεων ἀόρατον καὶ ἀφθαρτον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὀ-
 ρατὸν ὅπερ εἶνε φθαρτὸν (παράβαλε Α' Κορ. 15 ἐδ. 44,
 47 καὶ Β' Κορ. ἐδ. 1). Ὁ Ἄγγλος Κίγξλεϋ ἀπηχῶν τὸν
 Πυθαγόραν ἀναφωνεῖ: «ὦ νὰ ἔβλεπα διὰ μίαν στιγμὴν
 τὴν ἁρμονίαν τοῦ Σύμπαντος, νὰ ἤκουα ἅπαξ τὴν μουσι-
 κὴν τῶν σφαιρῶν του» καὶ προσθέτει: «οὐδεμία πλέον
 μοῦ μένει ἀμφιβολία ὅτι πᾶν συμμετρικὸν ἀντικείμενον
 εἶνε τύπος κάποιας πνευματικῆς ἀληθείας ἢ ὑπάρξεως».
 Ὁ Γάλλος Γουστάθος Λεμπὸν ἀποκαλεῖ τὸν κόσμον τῶν
 αἰσθήσεων «συνοπτικὴν μετάφρασιν μάλιστα ὄχι πιστὴν
 μετάφρασιν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου». «Μίαν ἄλγεθραν
 —λέγει ὁ Χώξλεϋ—διὰ τὴν σπουδὴν τῶν πραγματικοτή-
 των τοῦ Σύμπαντος μᾶς παρέχει τὸ νευρικὸν σύστημα
 χρησιμοποιοῦν τὰς καθημερινὰς ἐντυπώσεις μας ὡς ἄλ-
 γεθρικὰ σύμβολα». Πραγματικότητος τοῦ Σύμπαντος ὁ
 Χώξλεϋ ἐννοεῖ τὸν παγκόσιον νοῦν, τὸ Πνεῦμα, τὴν Ζωὴν,
 τὴν Ἀλήθειαν, τὴν Ἀγάπην, τὴν Ψυχὴν τοῦ Κόσμου, τὴν
 Θεότητα. Πολλοὺς ἠδυνάμην ν' ἀναφέρω οἱ ὁποῖοι κα-
 τὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐνεβάθουν εἰς τὴν ἀντί-
 ληψιν τῶν ἀντιστοιχιῶν καὶ ἀναλογιῶν μεταξὺ τῶν ὀρα-
 τῶν φαινομένων καὶ τῶν ἀοράτων νοουμένων. Αἱ πλατω-
 νικαὶ Ἰδέαι εἶνε ἴσως ἡ ἀφειτηρία τῆς ἔκτοτε διανοήσεως
 καὶ ὀφείλομεν νὰ τὰς ἀναγνωρίσωμεν ὡς εὕρισκομένας
 ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν. Βλέπομεν
 λοιπὸν ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, τὸν τρόπον καθ' ὃν τὸ μέγα
 πανόραμα τῆς δημιουργίας προέκυψεν. Ὡς λέγει ὁ σχο-
 λιαστὴς τοῦ Πλάτωνος Κάρπεντερ εἰς τὸ σύγγραμμά του
 «Ἡ Τέχνη τῆς Δημιουργίας», ἡ Ζωή, τὸ εἶναι μᾶς ἀπο-
 καλύπτεται ὡς ἀχανὴς ἱεραρχία δημιουργικῶν αἰσθημά-
 των καὶ διανοημάτων ἀείποτε νέων, ἀείποτε σφριγηλῶν
 ἐκδηλουμένων ἀκατασχέτως ἐκ τῶν ἔνδον καὶ πρὸς τ'
 ἀπέραντα πέρατα τῆς δημιουργίας ἐξακτινυμένων.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Α. ΚΑΣΙΓΟΝΗ

ΕΡΕΥΝΑ

1927	1931
1. Μωυσείδου, Έπαγγ. κατεύθυνσις	39. Πρωτονοταρίου, Η ηθική
2. * Σιγούρου, Χαρακτ. Θεοφράστου	40. Ζανέ, Χαρακτήρ και ἀρετή
3. Γ. Φραγκούδη, Έλλ. προελήματο	41. Καλ. Έλεοπούλου, Φεμινισμός και οικογένεια
4. Μωυσείδου, Γενετ. παιδαγωγική	42. Διδακτ. πορίσματα ιστορίας, δ'
5. * Ζάχου, Μπετόβεν, με εικόνας	43. Δ. Καλλιμάχου, Θέλησις και ένθουσιασμός
6. * Ρισπέν, Καίσαρ Βοργίας, με εικ.	44. Ψυχάρη, Κ. Παλαμάς, με εικόνα
7. Δούβαρι, Έκπαιδ. - ανθρωπισμός	45. * (Έξηντλήθη)
8. Κασιγόνη, Η επιτυχία στη ζωή	46. * Διδακτ. πορίσματα, ιστορίας, ε'
9. Ροΐδου, Αριστοτέλης	47. Σκίπη, Κάτω απ' τὸ δέντρο τῆς ζωῆς
1928	1932
10. Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου, Πρακτ. κατευθύνσεις ἀρχ. έλλ. πολιτισμοῖ	48. Κασιγόνη, Τὸ αἶσθημα
11. Ε. Λαμπαδαρίου, Ο κινηματογράφος και ἡ παιδική ηλικία	49. Καμπούρογλου, Ίδεολόγος
12. Καιροφύλα, Καποδίστριας, με εικ.	50. * Διδακτ. πορίσματα ιστορίας, στ'
13. * Κ. Χαριτάκη, Κοινων. υγιεινή	51. Άννας Κατσιόρα, Έπιστήμη και νομμουνισμός
14. Αἰμιλιανίδου, Μεταπλεμικός ανθρωπισμός	52. Κουζέν, Ηθική συμφέροντος
15. Βαυτιερίδη, Σοφοκλῆς-γυναῖκες	53. * Κ. Παπαρηγοπούλου, Νέος Έλλητισμός, α'
16. * Βλ. Γαβριηλίδη, Αἱ γυναῖκες	54. Ροΐδου, Άνέκδοτοι σκέψεις
17. Κοραῆ, Στοχασμοὶ αὐτοσχέδιοι	55. * Χρηστομάνου, Σοφοκλέους Άντιγόνη
18. Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου, Πλήθη ομάδες, ἄτμα	56. Δ. Καλλιμάχου, Έλλείψεις τοῦ έλληνικοῦ χαρακτήρος
19. Κασιγόνη, Η εὐτυχία	57. Κοραῆ, Πολιτ. παραινέσεις
1929	1933
20. Άρβανιτάκη, Ύψηλάντης με εικ.	58. Κισθηνίου, Τὸ πρόβλημα ψυχῆς
21. Καλ. Έλεοπούλου, Ο σύγχρονος πολιτισμός και ἡ εκπαίδευσις	59. Οἰκονόμου, Οἰκονομική κρίσις
22. Ντυαμέλ, Απόκτησις τοῦ Κόσμου	60. Σενοπούλου, Κ. Χρηστομάνος
23. Άννας Κατσιόρα, Η έξωσπιτική εργασία τῆς γυναῖκας	61. Μισιρλή, Έκκλ. μεταρρυθμίσεις
24. * Δασκαράτου, Οἰκογενειακά	62. * Νέος Έλλητισμός, β'
25. * Αἰμιλιανίδου, Κρατ. κηδεμονία	63. * Τοῦ ἰδίου γ'
26. Μωυσείδου, Έγκράτεια-Γάμος	64. Γιαννιοῦ, Σκέψεις ανθρωπιστοῦ
27. * Κ. Παπαρηγοπούλου, Διδακτ. πορίσματα ιστορ. έλλ. έθνους, α'	65. Ι. Π. Παπαδοπούλου, Η τρέλλα τοῦ Δημοκρίτου, με εικόνας
28. Κασιγόνη, Η ἀπλή ζωή	66. * Δασκαράτου, Πολιτικά
1930	1934
29. Νιρβάνα, Ο τεμπόρα, ὁ πορσε	67. * Ράσιμ-Πετρίδη, Άραβ. παροιμιαί
30. Ζωῆς Φράγκου, Πῶς θὰ μορφώσωμε τὸν χαρακτ. παιδιῶν μας	68. * Άνδρ. Μιχαλακοπούλου, Ένετία και Βυζάντιον
31. Βεκιαρέλη, Η ζωή σου ζωή μου	69. Κωστή Χαριτάκη, Δημογραφία και υγιεινή, με εικόνας
32. Έλεοπούλου, Οἱ Έλλην. κλασικο	70. * Μανουῆ, Αἴγυπτ. δnu. τραγούδια
33. * Διδακτ. πορίσματα ιστορίας, β'	71. Νέος Έλλητισμός, δ'
34. * Τοῦ ἰδίου γ'	72. * Μ. Μωυσείδου, Εὐγονική αποστειρώσεις
35. Άννας Κατσιόρα, Ύγεια-Ωμορφιά-Ηθική	73. * Σάσενμπαχ-Γιαννιοῦ, Η Μασωνία (ιστορία. δράση, οργανισμός)
36. Ζανέ, Ένεργὸς ζωή	
37. Πετρίδη, «Άνατολή-Δύσις»	
38. Κασιγόνη, Οἱ τύποι	

Τὰ σημειούμενα με ἀστερίσκον είναι διπλά.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΔΡ. 150 - Γ.Δ. 40 - ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡ. 12.50 - Γ.Δ. 3.